

Värske Rõhk

kirjandusajakiri nr. 9 / veebruar 2007

kriips

Merlin Lõiv

Rasmus Miller

Janis Kokk

Urmas Nimetu

Nirti

Intervjuu
Hannes Sarvega

Paavo Piik fs-st

Karin Kiisk Miibist

Brita Melts Carolina Pihelgast

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: Lauri Eesmaa
Toimetajad: Auri Jürna, Matis Song
Kujundaja: Lilli-Krõõt Repnau
Keeletoimetaja: Triin Ploom

Kaastööd

LUULE: auri.jyrna@va.ee
PROOSA: matis.song@va.ee
ARVUSTUSED ja ESSEED: lauri.eesmaa@va.ee
PILDID ja FOTOD: lilli.repnau@va.ee

Vanemuise 19
Tartu 51014
Tel: 7 427 087

www.va.ee
vr@va.ee

Väljaandja
MTÜ Värsk Rõhk

Tellimine
www.va.ee

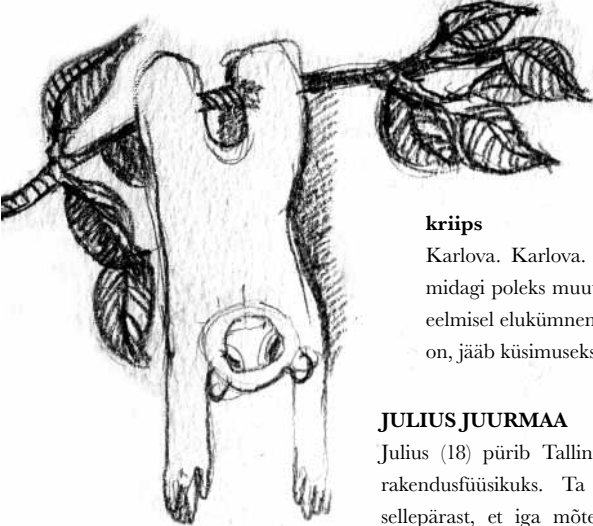
Trükk
Triip

mõra välisin intensiivravi, see ongi see kirjutamine
midagi muud see ei ole —

ära valeta inimestele, ära valeta enam

SIA

kriips

Karlova. Karlova. Karlova. Kõik on veidi seisma jäänud, tundub, nagu midagi poleks muutunud, see teeb aga ärevaks, paneb haarama mõningate eelmisel elukümnendil tuttavaks saanud vahendite järele. Kas sellest aga abi on, jääb küsimuseks. Midagi paistab, aga mis? / lk 6–13

JULIUS JUURMAA

Julius (18) pürib Tallinna Tehnikaülikoolis rakendusfüüsikuks. Ta kirjutab põhiliselt sellepärast, et iga mõte teeb ettekirjutuse, kuidas teda välja öelda, et lausutu poleks tema surm. Nii tahab miski, et temast lauldaks – ja miski, miks ka mitte, et temast luuletataks. Oma luuletuste kohta ütleb ta, et need on pildid, mõtted, süžeeta, ei muud. Kas nii ka on, saab lugeda lehekülgedelt 14–19.

RASMUS MILLER

Tartus vene kirjandust ja keelt õppiv Rasmus (22) hakkas tõsisemalt kirjutama üsna hiljuti, enne oli ta pirdunud rohkem lugemisega. Lemmikautoriteks peab Karevat, Unti, Mandelštami, Pasternaki, Bulgakovit, V. Jerofejevit, Dostojevskit, kuid kirjutusele mõjub inspireerivalt ka “mustade muusika” – üht sellist miksingut saab lugeda lehekülgedelt 20–23.

MERLIN LÕIV

Merlin (24) õpib Tartu ülikoolis rahvaluulet ja tunneb huvi kõige pärimusliku vastu. Luuletusi on ta kirjutanud keskkooliaastatest saati ja sahtli sügavikud avanevad esimest korda just nüüd, otse teie silme all lehekülgedel 24–27.

SIA

Sia (19) on vahepeal avastanud, et ei aita ei ümberistumine ega välismaa, sõnade rittaseadmisest lahti ei saa. Kodused luuletused lõhnavad sigarettide järele ja on siledalt püüdnud, libisevad me sõrmedest mööda. Kirjandus on kui meri, mis valib meid, mitte vastupidi. / lk 28–33

JANIS KOKK

Janis (17) elab Kuressaares ja õpib Saaremaa Ühisgümnaasiumis. Huvialadeks on fotograafia ja trummimäng. Janise arvates ei tohiks proosa olla liiga keeruline ja ridade vahele ei tohiks olla kirjutatud liiga palju, mis ei tähenda seda, et lugejale mõtteruumi ei jäägi. Tema suureks eeskujuks on Sass Henno. Lugu viib meid meie aja kangelasest Lasnamäe noormehe Tomi varahommikusse ning (lühit) tööpäeva. / lk 34–35

URMAS NIMETU

Urmase (24) reaalvariant tudeerib numbri ilmumise hetkel Taanis teleajakirjandust. Kuid Urmase Nimetu kirjeldamine ei käiks ta tagasihoidliku natuuriga kokku. Käesolevas numbris võtab Urmase koos seltsimees Lutikoviga ette teekonna otse taevasse. See on märksa sügavam retk kui aastatagune sõit vanaisa juurde loos „Onu Jaani erasõit“. Urmaselt on peagi ilmumas lühilugude kogumik, kus on sees kaheksa pikka teekonda. / lk 36–41

NIRTI

Nirti (18) esines VR neljandas numbris looga vikatimehe töökaikudest ning sellest, kuidas surmad said endale viienda ratsaniku. Ödusa muinasjutulise sõidu juurest teeb Viljandi tüdruk nüüd 180° pöörde ja viib meid värvikasse ja tuhande võimaluse linna New Yorki. Kas see paik on ikka nii helge? 100 dollari maitse ei pruugi olla kuigi hea... / lk 42–47

MARI TAMMAR

Marit (19) oleme kohanud paaris varasemaski Rõhus. Tema lood liiguvad maagilises reaalsuses, kus on suurel hulgal äraspidist romantikat. Mari mõtted liiguvad hetkel pärimusmuusika ümber, mille põhjal kavatsed kirjutada gümnaasiumi riigieksamini väärilise töö. Ja siis peaks tee viima Viljandi Kultuuriakadeemia poole. Kunagisest aktivistist, esietlejust ja seltskonnalõvist on saanud üksinda kohvikus teejooja ja metsas puudekallistaja. Kumma sa, tüdruk, valid, kas Apollo või Apolloni? / lk 48–49

HANNES SARV

Hannes (23) astub dekoratsioonide varjust lavale ning võtab eest Ganeshi ja Aron Heeli maski. Praegu täiendab ta end Tallinna ülikoolis, mille lõpetamise järel saab temast ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetaja. Hannese lugusid iseloomustab terav detailitundlikkus, must huumor ja kerge nihkes olek, inspiratsiooni annavad ikka ja jälle kunst (või siis vähemalt kunstielu igas tähenduses). Hannese kirjutiste taustast saab aga lugeda novelli järel paiknevast intervjuust. / lk 50–64

PAAVO PIIK

Paavo (22) hoolitseb selle eest, et tema ja Siim Nurklik võimalikult paljudes Värsketes Rõhkudes esindatud oleks. Kardab keeletoimetajat nagu tuld: “Palun, ära tee liiga mu uudisõnadele ja väljenduslikele eksperimentidele! Säasta mind oma valusast malakast!” Paavo kirjutas oma elu esimese arvustuse, arvustatavaks fs-i luulekogu “2004” ja jagab seda lehekülgedel 65–66.

BRITA MELTS

Sõnad, pimeduskiirus (jah, on küll olemas) ja Tool “10 000 Days”! / lk 67–70

KARIN KIISK

Karin (24) – kergelt sotsiofoobne miip. Loeb meelsamini kui kirjutab. Kirjutab meelsamini kui pildile jääb. Naudib eksperimente ja veidrusi. Futurism on äge! / lk 74–75

GRETA TAMOŠIUNAITE

Maailm, mis avanes pärast tähtede selgekssaamist, köidab Gretat (20) endiselt niivõrd, et ta veedab suurema osa ajast lugedes ja loetu üle mõeldes. Lugemispaijad on küll muutunud, enam pole ehk nii hea lugeda puu otsas istudes, ka loetu hulgas on rohkem kohustuslikku kraami, sest Tartu Ülikoolis õpib ta just eesti kirjandust, aga lugeda on ikka hea, eriti just raamatuid, kus elu on esitatud maagilises võtmes (“Sada aastat üksildust”, “Väikeste asjade jumal” jne). Siin võtab ta arvustada Anti Saare raamatu ja leiab sealt nii mõnegi küsimuse... / lk 71–73

MARTIN RITS

Martin (19) räägib, et mitte miski pole maailmas võimatu, reaalsusse kuhjub kogu aeg ebareaalset. Väikesegi kujutluse pitsitamisega on võimalik Kelloggsi tüger ja maisihelbed ennast ründama panna. Teinekord tabab teda diivanil istudes ja lakke pilke heites jällegi tohutu valu. Sõnu tema ümber ja peas ei eksisteeri palju, kuid seda enam hindab ta nende tähendust. Lihtsad fraasid peidavad endas teinekord varjatud aaret. Seda rõhutab ta ka arvustuses “Poogna” esimesest kogumikust. / lk 76–77

kriips

tribute / hommik, 14. kuupäev

kord aastas tõmban kardinaid eest
kõik näeb välja samasugune nagu kaksteist Q'd tagasi
esimene sigaret lõhnab ikka kui vähkkasvaja ja
maitseb kui surm

tahan, et seekord variseks minust
krohvi ja krohvi alt kilde
või et võiksin sulada sinu sisse
su tänavaks laternaks postkastiks
kui oleksid tol hetkel kohal

selliseid asju ei
juhtu muidugi

keedan köögis vett
mitte midagi pole muutunud

või kui, siis igal korral vaid
õues veel natuke jahedam

refresh

jaanuar mäletab ikka veel
karlova suve-prelüüde:

kevadenaeruses öös kui
läksime pargist läbi mu
sõrmed su sõrmedesoojas
naer kampsuni vahele pugunud

kahest piisas. jäi piisavalt
varugi külmadeks segasteks
no-we-mbri hommikutundideks
piisas sinust. ja

õhtutest
köögis teetassi taga kui
andsid mu, kohmetu, hoida
haprad mõistadmind? mõtted

(vist liigagi hästi sest avastan
ikka veel ihust fragmente
kõnedest pool neli öösel:
oled üleval? oota veel
viisteist minutit –
kohtume!)

lund sel aastal ei tulnudki
sadas vaid vihma
paar nõela veel
torgati lisaks soontesse
närbuvad lilled ja teadmine
kuidas peab kuulekas olema

võõras linn kodutu lapse jaoks
lubad mind tuppa ka nukrana?

toas, millest kõndisid mööda
lingitu
lukutu
panipaik

kui poleks oma, ei vaevuks
minagi tolmu pühkima.

tartu november

hallides silmades peegeldub
tänavalampidetäppe
nukrusest rõsked on riided vist
tibusab melanhooliat
kogu november nii raske kui
poleks sind kunagi sündinud
punased kollased autod
mustvalges puumajalinnas

postkastis vettinud kirjad
eelmise nädala ajaleht
parmu pudeli ümber
(kirjelduse tingib olustik)
tartu tart u mu tar tu
kolime sisse ja välja
supilinnas ja karlovas
elavad vaesed poeedid

kogu november nii raske kui
poleks sind kunagi sündinud
kohvikruusile asfaldil
tekivad hallitusplekid
ühtegi suitsu ei ole ju
võimalik sinuta süüdata
kevad kui tuleb kord kohtume
päikesepuudusekahvatud
veidrikest uneluslapsed

uneinspireerum

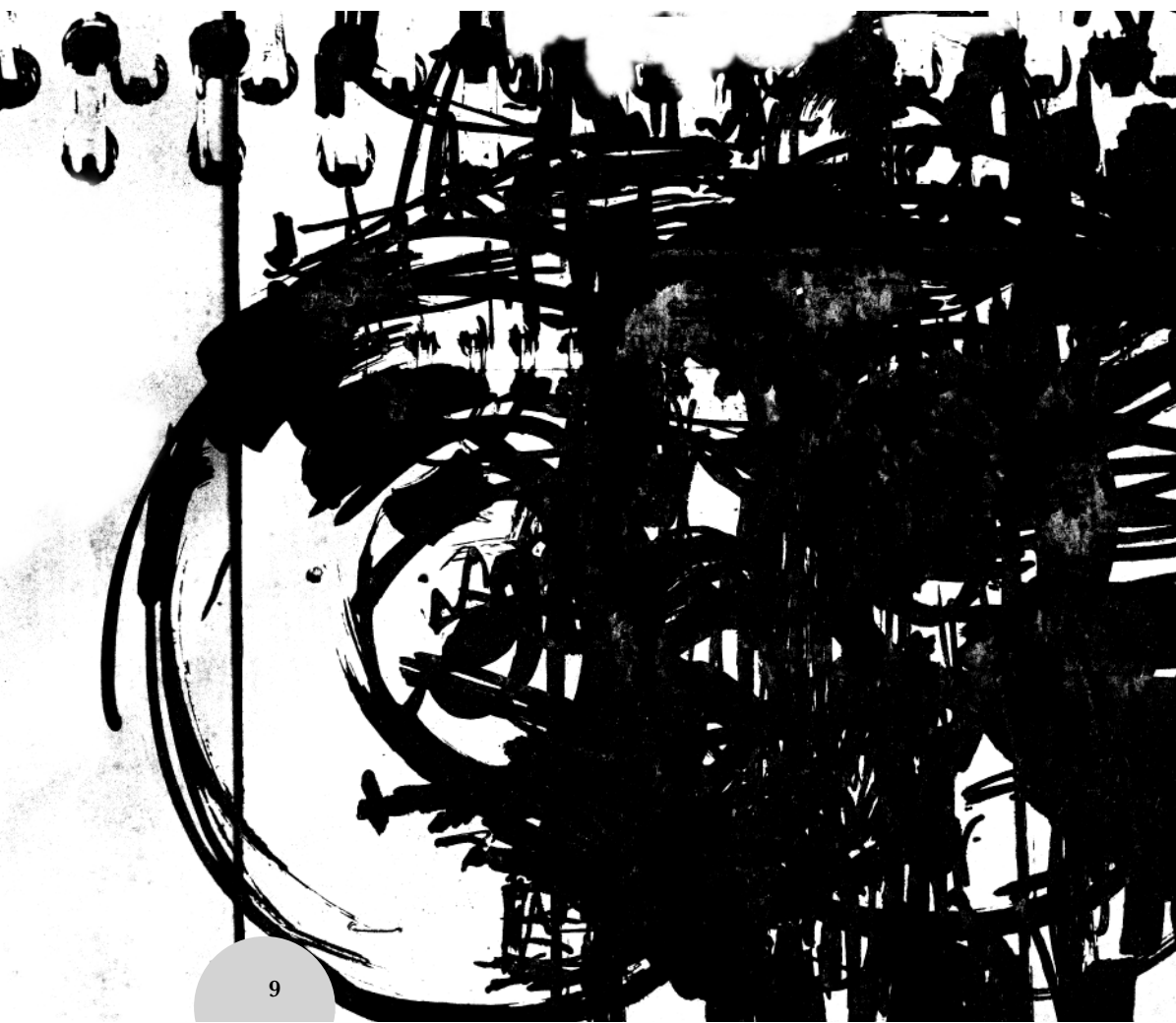
ööhaku jahedaid ebemeid lumiseid udujaid sulgi
pudeneb kohatu taeva all otse su külmale laubale

kinnastes augud ja saapad on lompidest lipanud läbi
kastanid taskus kui sügisest säilinud minimaalmälestus

kirjutan karlovas müürile: jõuan fassaadidest edasi.
kahtlus kuid siiski ju hinges ma pole veel siiani näinud sind?

[võtavad kõik kui pakkuda ennast võib odavalt müüa
vahest sa lükkad kõik tagasi küllap on kusagil piir]

küllap on tasakaal midagi mida veel niipea ei saavuta
lootus naiivne ehk jõuan su peidetud sala-alani.

definitsioon U (II)

ühel õhtul kui
detsember sulas me soojuses ära
puistasid silmist mu laualinale tuhka
vikerkest pudenes, sinust jäid minule kaks
fookustpüüdvat pupilli
su fotosilm jäädvustas
sisemaastikust sõltumatu kesta kontuure
kui oleksin julgenud, oleksin
vastu pildistanud teiselt poolt lillevaasi
(üks närbuva roosi unenäopüüdjaohtust)
ei siiski, välg oleks üle valgustanud ja see
mis oleks talletunud, oleks ju olnud
reaalsuse suhtes nihkes.

(kaasaegne liisusalm O_o)

meie laps on lukku pandud
luku võti ära murtud
vanemad ei pääse ligi
psühholoog ei murra koodi
öösiti käib aiva väljas
tahab koolist ära tulla
eu-roo-passe hääletama

mitu sõpra peavad teda
parandama seda ütle
sina ütle sina
väikekodanlasest elupõletaja

sõltumatuse manifest

meile on öeldud:
elu on liiga lühike selleks et
lugeda halbu raamatuid

mu sõltumatuse manifest:
ma valin enda r a a m a t u d ise

mis siis et
vaatan mugavalt kõrvale
kui tekib vajadus vastata:
julged sa julged sa elada
ainult unistusi?

JULIUS JUURMAA

kogemata

üle lumise silla
jäätunud viivudes tuleb
koidupäikese moodi
siinpoolgi vikerkaart tuled
süütult süüdates

noodi

alla jalgele pillab

kalda unises rahus
pilduma unustab ennast
pilke

mõtetes andub

talle nii kaelani kannast
kaugel päevasse randub
rauges väsinud vahus

läbi valusa vaate
tasa kui rinnus taob
jälgib mööduvaid paate
tõstab poogna ja

kaob

nimeline

varbaga vedada vette
näojooni varjude vahele
veepinnalt lehele
lahele
väsinud silmade ette

vannun, ei tea Sinu nime
jätan ta lausuda tuultele
aralt siis nimeta huultele
puutuda et
kurt ja pime

veepeegli vaikivas säras
päikesetõusuni seista nii
suveöö uinutav flöödiviis
uppuva purjeka päras

oled nii unenäo moodi

linn

sügisevärvide värelev pilt
eredam veelgi kui kunagi kevadel
ebalev veerandtoon päikesepaiste eel
– hommikut kaunistav öökaste tilk

elusail tänavail helide sees
mõtteis ehk dirigent linnasümfooniale
möödujaid juhtides
lavalt ja lavale
silmalaud väsinud pilkude ees

uduvihm jahutab ärganud maa
silitab eelmiste päevade jälgi teel
puhata laseb vaid hetkeks end teelisel
jälle et tõusta,
taas meenutada

tasase pargitee tumedad praod
langenud lehtede all noodijoontena
kesklinna hääbuva looduse soontena
tukslevad õrnalt
ja taas sekund kaob

kuueteistkümnes sonett

üks vana sein, vist tihkelt olnut täis
on teise toeks ta tuppa laulma jäänud
pilk tuttav, tõsi, eile alles käis
ja silitas, mis tolmuks polnud saanud

päev-päevalt pikenevad aknapraad
on sügisest sest vaikusega kaetud
et tuulest ei saaks kardinaisse vaod
ja eemal püsiks mõtted
veatult vaetud

eks olnud vaher õuel veidi kurb
veel äsja, täna ent all valge ime
ta, heites enda ümber tuisutuld
saab olla noor.
kuid nüüd on juba pime –

viib hingetõmme surma küünlaleegi
veel hetk –
ja kaotama ei jäägi keegi

seisatus

kellaseier laisalt tunni otsad kokku seab
sõlmib sõlme hetkele, mis oli just
väsinult laob pendel ajaraamatusse read
aitab teele, lävele ja paotab ust
majakana möödaniku mõrkjat maiku neab
näitab valgust lainetele, tulnud

kust?

kunagi ehk ajavoog toob nähtavale vead
neile näha, kellel jätkub kannatust

hommikune sadu peseb puhtaks õhu ööst
karge, karm on hilissuve tuuleil
tänavad täis silmi

samme

sõnu kõigest muust

– mälestusi täis on iga meeter siin
pilve tagant päike, igas kiires leige trööst
ilmub, vaikes säras tasa vihma viib
iga pilgupaari varjus vaikiv valusööst
asjatuna läinud hetke leinaviiv

muusikat noothaaval langeb mõne akna all
nagu lund, erkvalebana matab suu
kõrval kirjaniku kirjavahemärgivall
selle taga peitumas ent hoopis muu
peatub heli

teinegi. ja aknas sügaval

tunde surmab klaverikaas, tundetu
sammud

ukselöök

taas sammud

saadab tänaval

koju hinge helin hinges kodutu

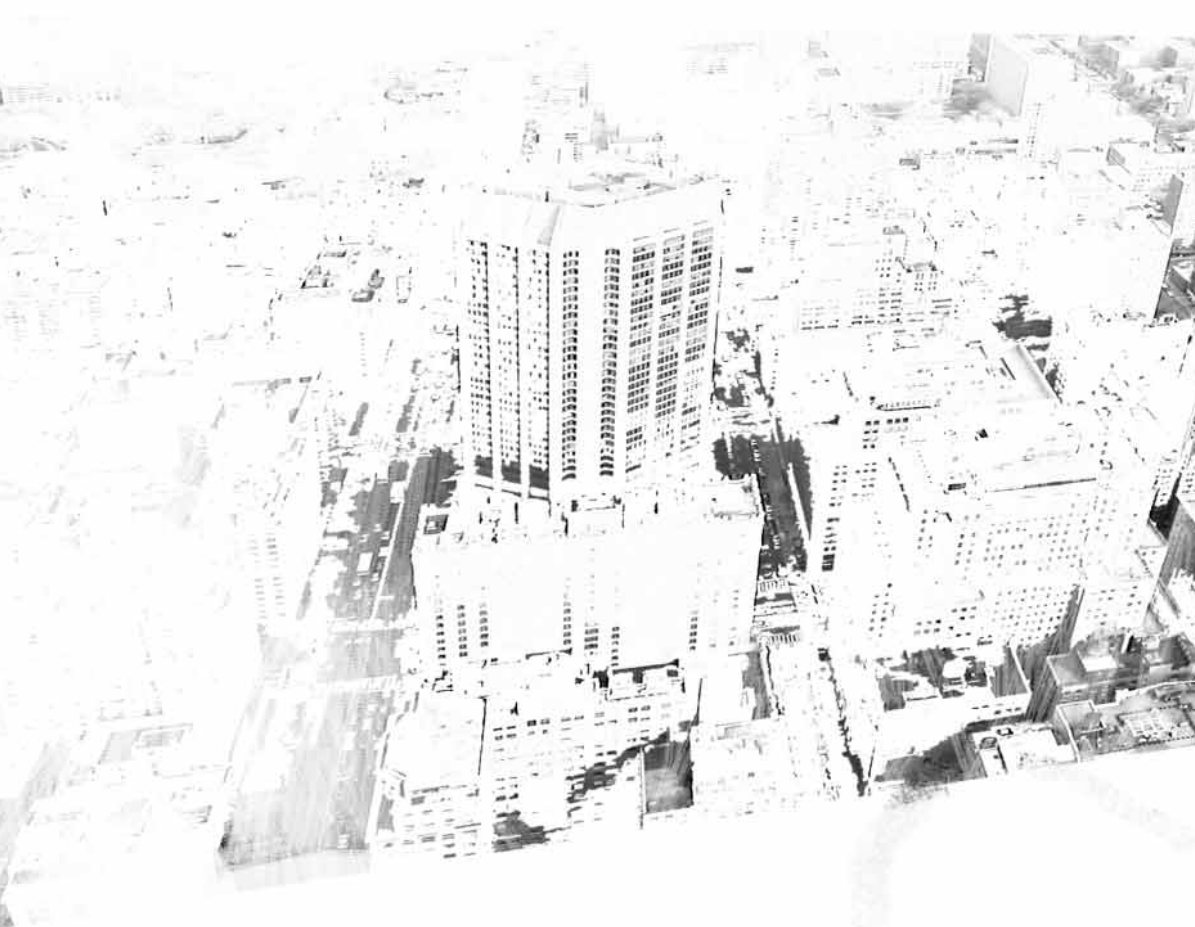
kümnes sonett

on öö eel imevaikseks jäänud tuba
kui teadvus ootab und ja naeratab
vist aeg on peatund mitu tundi juba
ka seinakell all hetkeks puhkust saab

nii märkamatumult lõppes otsa lumi
ja akna taga taevaskelgeks lõi
et mõistus arugi ei saanud, kuni
kuu esimesed kiired silma tõi

ning valgus, hetkeks vaid nii erevalge
nüüd voogas läbi ärgand mõtete
ja soov, mis silmapilguks imeselge
sai uue jõu, ja leidis kätte tee

sel hetkel tundus kõik nii võimalik
ja tee, mis ees, vaid korraks vähem pikk

RASMUS MILLER

Never a frown with Golden Brown...

JAZZ on oranž.
Nagu vitraaž
Su silmades
JAZZ on oranž.
Sest hää! Su sees
Veel väriseb.
JAZZ on vahel
mahe ja pruun
justkui Su lõhn,
Su olemus.
JAZZ on oranž
Nagu Suure
kombinaatori
kaleidoskoopne
luule,
või Picasso
kirglik visand
mandoliinist
ja tüdrukust
kuivatatud
roosi värvi
foonil.
JAZZ on oranž,
vorm ja heli,
ajartas,
uue päeva
kuulutaja,
aja pulsi
graafiline
hälve...
Nagu Meie sees –
võiks olla,
peaks olema –
paratamatus,
oranž suudlus –
meloodia,
mis ühendaks

Mu usu
Sinu kõige
sügavama
saladuse
sosinaga
lemmikpala
taustal.

JAZZ on kuivus,
viimane veetilk
meeleheidet.
JAZZ on janu,
Viimane sõõm
keelekastet.
Enne Sind
oli antiik
ja Kannatus.
Nüüd kannatan
koos Sinuga
kui näen Ilu,
mis sunnib
kirjutama
ja koheselt
avangardi
põletama.
JAZZ on Dali,
Biitniku riimi
kuubid, kandid:
viimane Ikarus,
mis Pärnu viib.
JAZZ on trikster,
ajab muutuv
möbiuse leht
kellaseieril:
“Tik tak.Tik tak”
“Minu aeg mu enda päralt,
Teie päid ei
lööda maha”
JAZZ on kulg,
Mu psüühika
meetriline
maailma
peegeldus
Su silmis
Kui pendel käib
Ja Muusika ja Sõna
Minuga on
Vaimuhaiglas
juba ärganud

Ka sosinal on helistik
nagu mustal ruudul
valgel taustal on
mitu musta tasandit.
Ka sosinal on ragin.
Justkui grammofonilt
kuulaks vanu plaate...
Tegelikult
laulab elunäinud hääl,
mis kõrget nooti võttes
muutub piimjaks sosinaks,
klaver lisab kiindumust,
trummid sahistavad Sulle
vihmast, sügislehes jazzi,
aga lakkpruun kontrabass
ütleb otse välja tõe:
Sa kuuled seda kõike,
sest jazz on minu sosin,
kui bussipeatuses on külm
ja soendab Sind mu
päevinäinud jope varrukas.
Ka sosinal on mitu tähendust.
Neist paljud ainult Sinu jaoks.
Täpselt siis kui üllatab kitarr
ja pala muudab suunda –
nii ka mina suudan
suule tuua uue mõtte
Mind inspireerib Su vastus.
See on sama tunne,
kui luua luuletust
ja mõttes iga fraasi peale
naeratada enne selle
kirjapanekut.

MERLIN LÕIV

parhilla

parhilla om sääne lugu
õt mi rahvas tege hoogsalt sugu
õt võis jälki murul joosta
õt saasi taas kõrd kastehainus kõndi
õt võis keski jälki ytskõrd
tapõlda uma edivanõmbilt saadud
vere iist – kes tiid kohe sjoo kõrd
langeb liisk?

must tsirk

täämpä linnas yts must lind
mu akna alla ja tege säääl kurja hellü'
ma tege näko juhtkui kuule ma es'
mis tu tsirk hüüd –
mul oll püüd mitte kullõlda.
tsirk kraaksus ulle sõnu
ta esi tundse sjoost tüküst mõnu
ull tsirk oll
must tsirk oll
verevade silmiga'

helü

naeru helü
tungis mu kõrva
läbi nokia
tahasi Sinno togida
Sa naarat mu üle
a ma saa-õi miskit
sinna parata

aopildimassin

Sa võtit uma aopildimassin
ja nakasid minno läbi tollõ passma.
Kaesid läbi väiko mulgu.
Kaesid nii ja vaatsid naa,
iks jäi miskit sul tabamalda.
Püüda tahsõ hääd hetke.
Mis olõsi ku silmapete.
Mis meenutasi sullõ sjood hetke,
siis ku olõ är kavvõndõh
teispool jõkõ.

Tulli ma üles hummogulla
Varra innõ valgõt
Mõsi suu ja soie pää
Kängä jalga vahtsõ nike tossu
Lätsi vällä patsiirmä.

SIA

(see tüdruk on kakskümmend aastat lund)

see tüdruk on kakskümmend aastat lund
on viirastus ta on tabamatu
see tüdruk on –

langenud aastatuhandete vältel
läbi hommiku hella kolletund rohu
süda lööb kuuldavalt
ja sa palun vaata
mis ma sinusse jätsin
armastusvõime eluahnuse
mitte midagi sellist mida saaks
nimetada ega välja nutta
ühes harilikku värvi majas
harilikul tänaval
puutumatult

kas tõesti on see nii kaugel
oh jumal
kas see polegi meis

see tüdruk on kakskümmend aastat lund

0

anna mälestuseks nõtked pärastlõunad
mil käte looklev langemine
asfaldil
on liiga ilus, et olla aus

ent minu pikkade jahedate sõrmede vahel
on kaugus kokkupuuteks
kapis on tühjad riidepuud
vist oli mõte ilusam kui noorus
sa astusid rahulikult läbi
minu helerohelisest vaasist
valgete oleandritega
miks ei jäänud sa vaatama vikerkaart
miks ei jää sa vaatama vikerkaart
mil kõik on juba määratletud
vähktõbi järab järjekindlalt juba
klaasistunud silmad
ja

metsad jäätuvad ära

ent minu pikkade jahedate sõrmede vahel
sa oled kindlasti see, miks tullakse koju –

oled meri

()

jäiselt nagu esimene sügiskülm
aeg tagus me selgroo pooleks
ja

kaja vaibus

justkui ei oleks liikumist meis
otsekui näeksid sa ent ei näe
kuis variseb päevi ja kuid
jäähaardest

v

a

b

a

k

s

ära ole sel päeval kadunud
ära ole kadunud
kes teab

()

minu äraolek
keskendumispunkt mil
nüüdisluule kambrid on avatud

oh. oota jah oma messias
igatsus ei maga sinuga kahte öödki
ning siis istume natuke sinu kütmata toas
ja vaatame
kui halb sul on

(mul on nii palju nõrkusi, et unustan hoopiski oma jõu)

keda see huvitab, sa küsid
ja kümneid kordi pead veel saama piletita
sõidu eest trahvi
kusagil all
kus on inimlikum

mina valisin intensiivravi, see ongi see kirjutamine
midagi muud see ei ole –
ära valeta inimestele, ära valeta enam

()

melanhoolia tuleb lõunast
et kesk veidrat tumedat varjuelu
viskan kõrghoone jõkke
ja kauge karje, hüvasti
pahemate päevadeni

sest parem oli juba ära

ning peale kolme klaasi veini ja kolme uut laulu
seotud silmadega südaööl rongide vahel
ma tagasi ei pöördu kaotsi lähen
päeva päiksenaeru paindun
ja põleb ära põleb ära puhas süüta aasta
ning sinust hakkab langema
päevade vahele
süüme

sest parem oli juba ära

ja mõni teine
ei tunne
sedagi

()

paratamatus
tungis häälepaeltesse

vist olid inimesed liiga jääs

()

varahommikul lendas avatud aknast
peale kahtkümme lund
mu hing
ta äratas mu ja hukkus

leidmata tagasiteed

Ühe mehe esmaspäev / Janis Kokk

Kell oli 6:00, kui ühes Eesti pealinna Lasnamäe elamurajooni üheksakordse elumaja kolmanda korruse korteris hakkas mängima raadio. Kanaliks oli vist UUNO. Aga see ei ole üldse tähtis. See korter kuulub 21-aastasele Toomasele, sõpradele Tom. See ei olnud suur korter – kaks tuba, köök ning kokkuehitatud WC ja vannituba. Nii. Ühes toas oli ainult voodi ja väike riidekapp. Rohkem ei olnud vajagi. Ta kasutas neidki suhteliselt harva. Teises oli vana vene televiisor. Teate küll, selline lampidega. Selline, mille virvendavat pilti parandatakse löögiga vastu teleka külge. Veel oli seal laud, millel lebas must läpakas. See läpakas oli selle korteri kõige kallim ese. Laual oli ka poolik pakk sigarette. Parliament *Aqua Blue*. See oli Tomi arvates parim sigaretimark, teised olid sitad. Köögis oli vana gaasipliit, suur punane gaasiballoon, külmik ja kohviaparaat. Neist kasutas selle korteri omanik ainult kohviaparaati. Lauda ei olnud.

Nagu te juba teate, hakkas magamistoas lõugama UUNO. See raadiokanal. Tallinnas sagedusel 97,2 MHz. Tom tegi silmad lahti ja ajas ennast voodiservale istuma. Talle ei sobinud nii varajane äratus. Ta ei olnud nii-öelda hommikuinimene. Ta tõusis püsti ja kõndis otsejoones vannituppa. Väike dušš, hambad puhtaks ja higipulk – valmis. Magamistuppa tagasi, riided selga. Tal ei olnud palju rõivaesemeid, kuid need vähesed olid kallite ja heade disainerite toodang. Kaks paari Tommy Hilfigeri teksasid. Kolm triik-särki, kaks Armanilt ja üks Guccilt. Ahjaa, üks Armani pintsak oli ka. Ta oli uhke, et tal sellised riided olid. Iga mats ei suuda endale selliseid ikkagi lubada. Täna otsustas ta panna Armani särki, musta ja valgete triipudega, natukene kulunud teksad ja siis selle ainsa pintsaku. Korras. Kööki, kohvipuru aparraati, vesi ka sisse ja nupust tööle. Masin hakkas surisema ja korisema. Töötab järelikult. Elutuppa, läpakas tööle, pakist üks suits, suhu ja põlema. Tegelt ei tohiks ju tühja kõhuga suitsu teha. Tom teadis seda, aga teda ei huvitanud. Läpaka ekraanilt vaatas nüüd vastu mingi poolalasti naine ja hunnik ikoone. Ei, mitte neid pühapilte, mis kirikus on. Ekraaniikoone. Tom klõpsis kaks korda järjest ikoonil, mis kujutas endast sinist e-d. Internet Explorer, noh. www.delfi.ee hüppab lahti. No mis siis maailmas sünnib.

Pankrotiärimees ajab kirjanikuga kiusu

NATO valmistub Afganistanis suuroperatsiooniks

Rahutused Taanis

”Ei tea, millega nad seal Taanis rahul ei ole,“ mõtleb Tom ja ei vaevu seda artiklit üldse lugema, vaid klõpsab väikest risti ülal paremas nurgas. Nüüd vaatab talle jälle vastu see naine. Tom muigab, tõuseb püsti ja läheb kööki kohvi järele. Magamistoas laulab keegi Mari-Leen rahutust Tuhkatriinust. ”UUNO-l on sitt maitse,“ mõtleb Tom.

Kell on 6:37. Kohv joodud, võtab Tom pakist hammastega veel ühe sigareti ja süütab selle. Sealsamas laual lebasid veel autovõtmed, mis nüüd kiire käeliigutusega Tomi

taskusse kadusid. Ta astub korteri kahest turvauksest välja ja sulgeb need enda järel. Kas minna liftiga või kasutada treppi? Ta mõtleb hetke ja otsustab siis treppide kasuks. "Pole ju pikk maa minna ka," mõtleb ta endamisi: "Oleks veel, et ma elaks üheksandal." Maja välisuksest välja astudes tervitab Tomi pimedus. Talv ikkagi, päike tõuseb ju alles üheksa ajal. Sealsamas maja ees seisab ka tema auto. BMW X5. Ta on ka selle üle uhke, et tal selline auto on. Kuidas ta selle ostmiseks raha sai, teavad ainult need, kes on asjaga seotud. Ja ega teised ei peagi teadma. Mida vähem tead, seda kauem elad. Autosse istunud, paneb ta maki tööle. Nine Inch Nails – "Deep" hakkab mängima. "Kuradi hea laul ikka," pobiseb Tom. Sõidame!

Täna hommikul viib tee Tomi ühe mahajäetud laohoone juurde. See laohoone asub linnast natukene väljas. Nii et soovimatud isikud ja muud segavad faktorid on praktiliselt välistatud. Kell on 7:19. Üheteist minuti pärast peaksid kohale jõudma inimesed, kellega ta siia kokku saama tuli. Ta süütab veel ühe sigareti. See on kolmas täna hommikul. Makist tuleb nüüd Dead Kennedys – "I Fought the Law (and I Won)".

Täpselt kell 7:30 veereb Tomi auto kõrvale must G-klassi mersu ja jääb umbes kahe meetri kaugusel tema autost seisma. Tom astub autost välja. Ka mersu ukсед tehakse lahti ja sealt astub välja neli mustade mantlitega meest. Need on sellised mehed, kellega sa naljalt ülbitsema ei lähe. Sa ei trügi neile järjekorras ette. Sa proovid neist üldse võimalikult suure kaarega mööda minna. "Privet, Tom," ütleb lühemat kasvu vanem mees ja ulatab Tomile käe.

Mees räägib tugeva vene aktsendiga. "Tere, Valentin," vastab Tom ja surub mehe kätt.

"Njoh, kaup olemas?" küsib lühemat kasvu vanem mees nimega Valentin. Tom jalutab oma auto pagasiluugi juurde, avab selle ja võtab sealt erkkollase spordikoti. "Raha olemas?" küsib ta Valentinilt. Üks noorem mersus sõitnud mees tuleb Tomile lähemale ja ulatab talle musta kohvri. Tom annab kollase koti noore mehe kätte ja ütleb: "Oli meeldiv äri teha." "Tõepoolest," ütleb Valentin ja istub tagasi oma mersusse. Seda teevad ka teised ja kümne sekundi pärast seisab Tom jälle üksi. Ta istub autosse, paneb kohvri kõrvalistmele ja avab selle. Ta muigab ja lükkab kohvrikaane jälle kinni. Täna on töö tehtud. Kell on 7:36. Väljas on ikka veel pime.

Kuidas seltsimees Lutikov taevasse läks

/ Urmas Nimetu

Seltsimees Lutikov läks taevasse väarikalt ja ruttamata nagu ühele temasugusele džentelmenile kohane.

Ta valis endale kõige aeglasema eskalaatori ja nautis iga minutit, mil masin teda paradiisi poole kandis. Kui taevasse oleks ka mõni trepp viinud, oleks sm Lutikov kahtlemata hoopis seda kasutanud, sest võhma tal ju oli, kiiret polnud aga enam kuhugi.

”No küll on kärsitud,“ mõtles sm Lutikov, vaadates inimesi, kes temast vasakult ja paremalt mööda kihutasid. Mõni sai veel nõndagi palju mahti, et noogutas sm Lutikovile tervituseks, suurem osa aga sõitis siuh! mööda, vahtis ainiti ettepoole ega teinud muud märkamagi.

”Võiks ju hetkekski peatuda, et seda vaadet nautida,“ ohkas sm Lutikov, rullis oma süsimusti vurre ja naeratas siis isaliku mõistvusega. ”Aga mis nad sinna parata saavad – nad ju alles nõnda noored.“

Seltsimees Lutikov polnud enam ammuugi noor. Tema noorus oli mattunud unustusekihi alla, nii et vaid üksikud mälestustekiired seda aegajalt meelde tuletasid. Näe – seal oli ju see päikseline tagahoov, kus Lutikovi-poiss koos teiste jõmmidega mooramaa kuningat mängis. Ja seal oli armas jõekäär; ja porilomp, millel sai puukoorest laevukesi ujutatud. Alles see ju oli! Aga kui kaugele olid ometigi need hetked nüüd jäänud! Kuidagi ei seletanud silm enam lombiveelt tema poisipõlvepilti.

”Noh,“ võttis sm Lutikov oma mälestused kokku. ”Mu elutöö on vähemalt tehtud. Nüüd võin rahumeeli minna taevasse oma pensionipõlve pidama. Sõbrad kindlasti juba ootavad. Istuvad kellegi juures hoovil ja ajavad juttu. Loodetavasti ei ole nad mu tulekust endale liiga suurt sündmust teinud. Pole siin tähistada midagi. Aga mine sa tee neile seda selgeks! Neile kohe meeldib liialdada. Katavad pika laua igasuguse hea-paremaga. Üks pits, ma arvan, ja tükike heeringat oleks kõik. Võib-olla natuke kartulisalatit tõesti. Aga kalamarja kindlasti mitte! See ei täida ju niikuinii kõhtu. Maksab aga lausa hingehinda. Ja ei tea, kas seda siin taevast saada ongi. Ma oleksin võinud ju maa pealt kaasa võtta. Mis see mul tassida oleks olnud? Ega ma ise ju kannagi. Masin kannab. Mina aga tulen ikka sedasi, kaks kätt taskus – nagu mõni vagabund.“

Seltsimees Lutikov ei olnud küll varem taevast käinud, aga ta kujutas üsna hästi ette, mismoodi seal elu korraldatud on.

”Igatahes, esimese asjana, niipea, kui taevasse jõuan, pargin endal kõhu korralikult täis,“ otsustas ta.

Vaata aga vaata! See oli ju sm Merski, kes siitsamast mööda lendas! Seisis järgmisel eskalaatoriribal. Oleks võinud teda puudutada, kui oleks end pisut üle käsipuu koogutanud. Aga tuli teine nii vaikselt, et ei märganudki, enne kui oli juba mitukümmend meetrit eemal. Heitis sealt ühe hirmunud pilgu tagasi.

Sm Lutikov oleks tahtnud sel elajal turjast haarata ja küsida, et oot-oot, kuhu nüüd minek. Mis sina sinna taevasse ka ära kaotasid?

Seltsimees Merskil polnud paradüüsi mingit asja. Ta oli riigiõõnestaja, ja tänaseks oli see juba kõigile teada.

”Mõtleb vist, et taevasse õnnestub tal samamoodi sisse nihverdada, nagu ta meie hulka imbus? Huvitav, kellelt ta siis seekord soovituskirjad välja pressis? Meie juurde tuli ta küll nagu aus mees kunagi. Kes sellist paipoissi kahtlustada oskas? Sai teine mitu aastat oma sigadusi teha, enne kui vahele jäi. Aga kas tal siis oma kuritegudest vähe oli! Sokutas veel hulga omasuguseid riigiparaati. Tükk tegemist kohe, et kõik need ussikesed välja rookida ja õiged inimesed asemele leida.“

Lutikov vaatas pikalt sinnapoole, kus sm Merski oli pilvevatti kadunud ja krimp-sutas nägu.

”Aga mis mina enam oma pead selle pärast vaevan?“ rahustas ta end siis. ”Küllap taevas juba teatakse, mis kavatsused sel vennikesel peas keerlevad. Saadetakse juba lävelt põrgusse tagasi. Tehku seal oma kihutustööd ja kuulutagu oma anarhiat palju aga jaksab! Eks põrgus ole tema jaoks juba vastavad tööriistad valmis.“

Sedasi mõtteid mõlgutades pani sm Lutikov nüüd tähele, et kõik eskalaatorid nii lähemal kui kaugemal liikusid ainult ühes suunas – alt üles. Taevast põrgusse ei viinud ühtki teed.

”Küllap sm Merski peab siis kuskilt tagantkaudu alla minema,“ oletas sm Lutikov. ”Ja õige ongi! See veel puuduks, et ma tema nägu veel korra peaksin nägema. Nagu mul maa peal tema pärast veel vähe magamata öid oli.“

Sm Lutikov ei tahtnud sellele lontrusele rohkem mõelda. Lõppude lõpuks oli Lutikov nüüd ju surnud ja igasugu maistest muredest prii.

”Esimene asi, mis ma taevasse jõudes teen, on väike uinak,“ rahustas ta end.

Eestpoolt, kaugelt kõrgustest, kus eskalaatori käsipuud punktiks koondusid, hakkasid paistma taeva väravad. Eemalt ei tundunudki need teab mis suured, aga mida lähemale trepp viis, seda suuremaks ja suuremaks väravad kasvasid. Lõpuks ei suutnud sm Lutikov väravaid enam ühe pilguga haaratagi. Aga sõita oli siit nendeni veel tubli tükk maad!

”Vat siin ikka osatakse mastaapidest lugu pidada,“ noogutas sm Lutikov tunnustavalt. ”Nii pikki eskalaatoreid pole isegi Moskva metros. Aga eks sm Jumal saab omale selliseid asju ju lubada ka.“

”Ema, vaata!“ hüüdis üks tüdrukuke paar eskalaatorit eemalt. Lehvitas siiapoole ja sikutas oma ema rüütest. ”Seal on sm Lutikov!“

Ent ema peitis tüdrukut enda varju ja vaatas teisele poole. Samamoodi imelikult käitusid ka mees tema kõrval ja nende mürsikueas poeg. Ema manitses tüdart, aga sm Lutikov ei kuulnud, mis ta täpselt ütles. Küllap õpetas, et ei ole sobilik teiste inimeste poole sedasi näpuga näidata. Eks nemadki pea taevatrepil kultuurselt käituma, olgu nad pärit kust tahes.

Aga kes see siis lapse peale oleks saanud pahandada? Lapsed olid ju kõige siiramad olevused, keda sm Lutikov teadis. Näitasid kohe välja, mis neile meeldis ja mis mitte. Ega selliseid keelata saanud, kui nad kilgata tahtsid. Näidaku aga pealegi näpuga ja tehku valjemat häält! Eks mõistusega inimene saab sellest aru. Lõpuks on ju tähtsaim see, et lastel on hea süda – ja see andestab kõik.

Sm Lutikovil tuli nüüd hoopis omal tahtmine mõnd naljakat grimassi teha, mis sest, et polnud selleks nagu sünnis hetk.

”Kohe näha, et ausad tööinimesed,“ vaatas ta heldinult möödujale järele. ”Nii kenasti kogu perega tulnud.“

Sm Lutikov ise läks taevasse üksi. Ei tulnud teda isegi naine saatma, rääkimata siis lähematest sõpradest ja seltsimeestest.

Aga kus nad oleksidki saanud tulla? Keegi pidi ju ka maa peale jääma, et sealse tel asjadel silma peal hoida. Ega siis riik sm Lutikovi ajal lõplikult valmis saanud! Kaugel sellest! Võib öelda, et tema oli ainult otsa lahti teinud. Palju tööd oli veel tarvis ära teha, palju saake põldudelt koristada.

”Aga küllap nad seal hakkama saavad,“ ohkas sm Lutikov. ”Ja kui väga tarvis, eks ma siis katsun neile siit mõne kirja saata ja nõu anda. Mis mul siit viga ülevalt õpetada, kust kõik ju näha nagu peopesal.“

Ja sm Lutikov rullis jälle oma vurre.

”Kõigepealt,“ teadis ta, ”kui aga vähegi võimalik, tahaksin ma siin endale lubada ühe kalalkäigu. Mis surm see muidu selline on, kus hetkekski ei või unustada ühiskonna ülesehitamise rasket tööd?“

Eskalaatorilint lõppes ja sm Lutikov astus väljakusuurusele marmorplaadile. Ta oli jõudnud taeva väravasse.

Siinne arhitektuur ületas mastaapidelt kõiki sm Lutikovi ootusi. Väljaku servadest ulatusid ei-tea-kuhu ohtrate kaunistustega graniitsambad – igaüks jämedam kui kümme kosmoseraketti. Kivist sisustust täiendasid maitsekalt valitud potitaimed ja kõrgemal pool punased lipukangad, mis uniselt tuules lainetasid. Põrand oli rohkest vahatamisest libe. Elektroonilised tablood võtsid kõiki saabujaid vastu rõõmsa ”Tere tulemast surma!“ loosungiga. Raadiokrappidest kostsid sm Lutikovi lemmikmeloodiad – inglitekoor laulis Olav Ehala laule.

Ümberringi oli päris palju rahvast, kes kõik seisid erinevates järjekordades. Ühed telefoniautomaadi taga, teised registratuuris.

Helistada polnud sm Lutikovil tarvis. Miks inimesi niisama tülitada?

Ta võttis passikontrolli sappa.

Sm Lutikov, kes tuli täiuslikkusest, polnud järjekorras seismisega harjunud, aga džentelmenina ei lasknud ta end väikesest viivitusest häirida. Temal oli ju aega küll! Ta valis endale meelega luugi, mille taga seisis kõige rohkem vasturnuid, ja ootas kannatlikult, kuni järg temani jõudis.

”Nimi?“ tervitas teda klaasi tagant tülpinud näoga tüse naisterahvas.

Sm Lutikov tutvustas end, nõjatus kassaluugile ja silus nahka suu ümbert.

Naine teiselt poolt luuki soris mõnda aega oma kartoteegis.

”Munder on teil küll vinks-vonks,“ ei saanud sm Lutikov ütlemata jätta: ”Mis materjal see selline on, ingliske?“

Kassatädi vahtis teda mõne hetke tõrjuva pilguga.

”Taeva saladus,“ vastas ta siis ja süvenes jälle kartoteegikarpi. Töö ei edenenud tal aga enam hästi, sest sm Lutikovi karisma oli tublisti tema mõttelõnga pärssinud.

”Kuidas teie nimi oligi?“ küsis maadam uuesti: ”Lutikov?“

”Jah,“ naeratas Lutikov uhkelt: ”Seltsimees Lutikov.“

Tüse ingel lasi veelikord kogu paberipaki silme eest läbi. Seekord tegi ta seda püüdlikumalt, aga sobivat kaarti ei jäänud ikka veel näppu.

”Kas ma oleksin pidanud mõne dokumendi kaasa võtma?“ nõokas sm Lutikov sõbralikult.

Kassatädi ei vastanud midagi. Ta hüppas toolilt püsti ja tõttas läbi vaheukse kusagile taharuumi, et seal oma kolleegidega nõu pidada.

Inimesed, kes sm Lutikovi taga seisid, nohisesid rahulolematult ja hakkasid lehitsema infobuklette ja flaiereid, mis nende ümber riiulitel vedelesid.

”See tips on vist esimest päeva töö,“ hoidis sm Lutikov sabasseisjail tuju üleval: ”Ega sellised praktikandid taevast head muljet küll ei jäta. Aga kedagi teist pole kallil püha-päeval neil siia ilmselt panna.“

Nende sõnade peale tuli kassaingel tagasi ja jäi sm Lutikovile resoluutse pilguga otsa vahtima. Istet ta ei võtnud.

”Härra seltsimees Lutikov,“ ütles ingel, ”Olete te kindel, et pidite taevasse tulema?“

See küsimus tõukas sm Lutikovi sügavale hämmingusse.

”Noh,“ pomises ta, ”enda teada maeti mind küll juba mitme päeva eest maha.“

”Meie nimekirjades teid ei ole,“ ütles mammi teiselt poolt klaasi: ”Võib-olla te pidite hoopis põrgusse minema?“

”No kuulge!“ naeratas sm Lutikov mõistvalt: ”Vaadake nüüd ikka veel kord. Probleem on ilmselt selles, et ma jäin pisut pikemaks maa peale. Ei tulnud kohe pärast surma üles. Ma tahtsin lihtsalt näha, mida inimesed mu matustel teevad. Et kas kõik ikka laabub korrapäraselt. Ma ei tulnud selle pealegi, et sellest võib siin mingi jama tulla.“

”Mingit jama ei ole,“ jäi ametnik sama tõredaks: ”Näete, siin on nende inimeste nimekiri, kes taevasse pääsevad. Nemad suutsid kõik maa peal vagalt elada. Näete, siin on L-täht.“

Sm Lutikov lasi silmadel üle nimekirjade käia. Lindeberg, Lu-Ming, Luther ... ja siis juba Lutšitski, Luuna ja Lvov. Aga ei ühtegi Lutikovi!

”Näete?“ vibutas maadam näppu. ”Teie nime siin ei ole. Ärge palun hoidke järjekorda kinni. Astuge eest ära.“

Mis vingerpussi sm Jumal küll temaga mängis!?

”Siin peab olema mingi eksitus,“ pomises sm Lutikov.

”Just nimelt, ongi eksitus – te olete kohaga eksinud,“ raius ingel edasi. ”Te oleksite pidanud põrgusse minema.“

”Kus nüüd ütles!“ hüüdis Lutikov, kaotades sammhaaval enese üle kontrolli.

Lutikovi elu ajal oleks see mutt sellise jutu eest üles poodud. Siin ei tulnud inglī ülbusele aga piiri.

”Kas te üldse Jumalasse usute?” küsis ta.

Sm Lutikov jäi mõneks ajaks päris vait ja tundis, kuidas tal hakkas pea ringi käima.

”Mis mõttes: kas ma usun?” kokutas ta siis. Tema meelest ei andnud sedaviisi üldse küsida. ”Kellesse ma siis teie meelest veel oleksin pidanud uskuma? Teistesse inimestesse või?”

Kõik need aastad oli sm Lutikov Jumalat oma südames kandnud. Taevane arm ja hellus olid saatnud iga ta sammu, iga langetatud otsust. Jumala päike valgustas sm Lutikovi päevi, piiblisõna sisustas ta öid. Kümme käsku olid sm Lutikovi hing, sm Jeesuse õpetused tema veri. Kõik, millesse sm Lutikov puutus, oli Jumalast. Kõik, mida ta ette võttis, oli Jumalale.

Sellal, kui ühiskond tema ümber aina jultunumalt taevale otse näkku sülitas, teenis Lutikov kõhklematult oma Issandat. Iga päeva alustas ja lõpetas ta tunnise palvusega oma kabinetis. Ta lukustas kõik ukсед ja tõstis telefoni hargilt, et mitte miski ei saaks tulla tema ja sm Jumala vahele. Palvus oli sm Lutikovi jaoks nagu aamen kirikus, selleta ei jäänud ükski päev. Jehoova nimi oli sm Lutikovi jaoks nii püha, et ta polnud seda juba aastaid võtnud suu sissegi. Vanaemalt päranduseks saadud Piiblit hoidis ta oma magamis- toas seifis ega lasknud sellele mitte kedagi ligi – nii hinnaline oli see tema jaoks.

”Kutsuge sm Jumal siia ja ta alles teeb teile selle eest, et te mul kaardi ära kaotaksite!” kurjustas sm Lutikov: ”Mis korralagedus see on!?”

”Jumalal on muudki targemat teha, kui teiesugustega vaielda. Palun astuge kõrvale või ma kutsun turvamehed.”

”No hästi!” käratas sm Lutikov. ”Siis kutsun ka mina oma turvamehed.”

Ja ta tahtiski oma ihukaitsjad kassainglile kallale ässitada, aga siis meenus talle, et oli taevasse tulnud ilma nendeta, üksinda. See oli tõesti olnud suur viga!

Kassaingel kasutas tekkinud olukorda kurjasti ära ja viipas oma kolleegidele, kes juba mõnda aega tegutsemisvalmilt tagaruumi ukсел ootasid. Järgmisel hetkel maandus sm Lutikovi kõrval üks jässakas turvaingel. Paar samasugust võtsid paigale mõned meetrid eemal, kõigil pikad piksenooleid puusal.

”Olge nüüd ometi!” anus sm Lutikov ja selgitas turvainglile paari lausega, kuidas ta oli maa peal rajanud ajaloo suurima impeeriumi, kuidas ta oli lõkkele puhunud terved majandusharud ja süstinud uut elu teadusesse, kuidas ta oli taganud oma kodanikele katkematu töö ja leiva ning nende lastele turvalisuse, nii et inimesed ei suutnud teda enam ära tänada.

”See ei ole lihtsalt võimalik, et minu tulekust pole teile teatatud,” ütles ta.

”Te ei ole vist eriti raamatuid lugenud?” sekkus nüüd ninatark preili kõrvalkassast: ”See teie impeerium, millest te rääkisite, lagunes mõned aastad pärast teie surma. Ja kas teate, kuidas? Revolutsiooni ja veretalgutega. Pole ilmselt raske arvata, miks see juhtus. Rahvas ei olnud sellest teie riigist enam eriti huvitatud. Õigemini ei saanudki selles enam kuidagi elada. Sellest impeeriumist, millest te rääkisite, ei jätud peaaegu midagi alles. Ei ühtki riigihoonet, ei ühtki monumenti, mitte midagi. Taeva perspektiivist vaadates poleks

seada riiki nagu kunagi olnudki.“

Mõnda aega seisis sm Lutikov kui soolasammas.

”Ma palun, veel üks kord,“ pöördus ta viimaks kassainglite poole: ”Vaadake rahulikult kogu oma kartoteek läbi. Minu kaart võis kogemata valesse kohta sattuda.“

”Olgu,“ ohkas vanem maadam põlastusega. Ta tõstis nimedega kasti enda ette lauale, nii et kõik ümberseisjad võisid selle sisu väga hästi näha: ”Veenduge oma silmaga, et teid meie nimekirjades ei ole. Ja siis kaduge kus kurat!“

Ükshaaval lappasid nad kogu kartoteegi otsast lõpuni läbi. Kõik kaardid olid hoolikalt täidetud – ei ühtki tindiplekki ega ühtki loetamatut tähte, rääkimata siis kirjavigadest. Ainus viga kogu kartoteegi juures oli see, et sm Lutikovi kaarti selles ei leidunud. Paradiisis ei olnud tema jaoks kohta. Sm Lutikov pidi minema põrgusse.

Turvaingel sikutas teda passikontrollist eemale ja sm Lutikov järgnes tõrkumata. Teda valdas täielik arusaamatus. Ta ei mõistnud, mis ta ümber toimub, kus ta üldse on – ja kes on ta ise.

Siis ajas ta endal selja sirgu, lükkas turvaingli eemale ning astus väärika džentelmenina omal tahtel edasi. Ta ei kavatsenud enam ühtki minutit siinsete poolearulist ametnike peale kulutada.

Sest see ei saanud olla taevas, kuhu ta oli sattunud! See ei saanud olla.

Marmorväljaku serval jäid nad seisma.

”Kuidas ma siit alla saan?“ küsis sm Lutikov. Kõik eskalaatorid sõitsid ju vaid üles.

”Hüpake,“ vastas turvaingel ja kiigutas näppude vahel *walky-talkyt*.

Sm Lutikov küürutas end üle põranda ääre. Sügavustest ei paistnud midagi peale valgete pilvede, kuhu eskalaatorite otsad kadusid.

Aina uued ja uued inimesed jõudsid üles ja tõttasid kohe järjekordadesse, tegemata vähimatki välja sm Lutikovist ja turvamehest.

”Annate mulle äkki langevarju või midagi?“ küsis sm Lutikov üle õla.

Turvaingel kõigutas end ühelt jalalt teisele, nii et sm Lutikov sõnadetagi mõistis, kui palju temast tüli oli.

”Ei,“ ütles ingel napilt.

”No muidugi,“ noogutas sm Lutikov pahuralt ohates. ”Ega ma lootnudki.“

Ta silus oma vuntsid rõngasse ja astus julge sammu edasi.

100 dollarit / Nirti

”Kuule, sina, kao minema siit!” karjus valges tomatiplekilises põlles jässakas mees kastide vahel istuvale noorele kurvaimelisele naisele.

”Keri vittu!” röökis viimane vastu.

”Oh il mio dio!” pööritas kokk silmi ja kadus uuesti ”Meraviglioso“ köögi auru-sesse sisemusse.

Suurte tomatipakkekastide vahel kõssitav punaste salkus juustega tütarlaps heitis talle vihase pilgu. Neetud spagetiõgija! Varsti oli kell juba üks öösel ja ikka polnud ta süüa saanud. Eilse kohviku kokk oli talle vähemalt veidi putru ja leiba andnud.

”Et su munadele kärnad kasvaksid!” mõtles Jocelyn süngel rahuloluga. Aga see needmine – kuigi otse südamepõhjast tulnud – pakkus vähe lohutust, kui väljas on ainult kolm kraadi sooja ja kõht on tühi. Tänavatelt oli ta ka täna ainult kaks dollarit ja kuuskümmend penni saanud ning rahatagavara oli äärmiselt napp. Ta ei raatsinud ainsatki dollarit söögile kulutada. Jocelyn hüüis köögiukse kõrval olevate suurte roheliste prügikastideni ning avas ühe kaane. Ettevaatlikult sisse piiludes uuris tüdruk selle sisu. Nälg sai vastikusest võitu ja ta haaras veerand pätsi kõva tomatikastmelist hallitavat leiba, ja sulges kastikaane.

”Mida sa vahid, värdjas?” karjus neiu ühele keskealisele daamile, kes eemalt tänavalt tema poole huvitunud pilke saatis. ”Kuradi väikekodanlik kõnts,” mõtles Jocelyn. ”Vahivad nagu loomaaias, aga raha keegi ei anna, et saaks korralikult süüa.“ Daam haaras oma õlakotist tugevamini kinni ja kiirustas minema.

Aasta eest oli Jocelyn olnud nagu iga teine 16-aastane tüdruk. Ema töötas raamatupidajana, isa oli juba enne ta sündi ühe Brasiilia hooraga Californiasse kolinud. Vähemalt nii seletas asjaolusid Jocelynile Marthia, tema ema. Raha oli vähe, aga söök oli laual, riie seljas ja isegi uuem kodutehnika leidis pangalaenude abil tee nende koju. Eluga võis rahul olla.

Ent siis jäi Marthia haigeks. See, mis alguses näis üsna tavalise gripina, muutus äkki kiiresti tõsisemaks, arstid ei osanud midagi teha peale lautamise ning tavapärase ”Analüüsid on laboratooriumisse saadetud!” ja kuu aega peale haigestumist suri Marthia Rosalez Calberry üksikuna Rochesteri üldhaiglas, palatis nr 4018. Surma aeg: 20:21. Põhjus: teadmata.

Sugulasi Jocelynil polnud, vähemalt ei olnud ta nende olemasolust teadlik. Mis lõpuks teeb sama välja. Tema veidi aeglase taibuga ja inetu ema oli üles kasvanud lastekodus, läinud sealt edasi riiklikku ülikooli, saanud lapse ja elanud vaikselt Queensi linnaosa kolmetoalises, kõigi mugavustega korteris. Sõpru tal polnud, juhuslikud üheöösuhthed suvaliste meestega olid harvad ja pinnapealsed ning Jocelyn vältis nende meestega suhtlemist nii palju kui võimalik.

Peale ema surma jäi Jocelyn täiesti üksinda. Haigla poolt võimaldatud matus möödus kiiresti. Leinajateks olid Jocelyn ning paar ema töökaaslast, kes ei osutanud pikale ja kõhnale punapäisele plikale mingit tähelepanu. Peale matust ei osanud Jocelyn midagi peale hakata ega kellegi poole pöörduda. Käigud sotsiaalhoolekandesse jäid viljatuks, sest

kõigil oli niigi palju tööd ja peaaegu täiskasvanud tüdruk ei huvitanud kedagi. Tal soovitati tööle minna. Ent kuidas ta ka ei otsinud, ei leidnud ta kedagi, kes oleks olnud nõus palkama alaealist ja kogemusteta inimest.

Aegamööda said varud otsa, üürivõlad kasvasid üle pea, söögiks ei jätkunud enam raha. Lõpuks ütles ainult ärilistest kaalutlustest juhinduv majaomanik Jocelyni lepingu üles, jättes ta lihtsalt saatuse hooleks.

Joce ühines lugematu hulga inimestega, kes elasid tänaval. Viimase aja sündmused olid ta nii tuimaks muutnud, et ta ei osanud oma seisukorrast midagi arvata. See tundus asjade loomulik käik. Ta kerjas, magas tühjades ladudes ja ühines võitlushimulise kodutute massiga, kes igal laupäeval kirikute juures tasuta rõivaid jahtisid. Tema suurimaks saagiks oli olnud seesama villane tumepruun maani mantel, mille sisse ta end nüüd mähkis. Ise aeg-ajalt leivatükke suhu toppides.

Ta polnud kunagi paikne nagu mõned kodutud. Paljud valisid endale püsiva koha kuskil restorani juures või moodustasid mõnda tühja majja kommuuni. Ka nii sai elada. Aga Jocelyn tajus häguselt, et paikseks jäämine tähendaks saatusele alistumist. Niisiis jätkas ta oma igavest ristiretke mööda NY Cityt.

Veebruarikuu hommik leidis Jocelyni samast paigast, kastidest ehitatud pisikeses varjualuses kerratõmbununa. Aeglaselt avas ta silmad ja liigutas vaevaliselt kangeksjäänud liikmeid. Püstisaanult läks ta kõõgiuksele ja pistis pea sisse.

”No mida sa nüüd tahad?” räuskas kokk.

”Palun, kas ma tohin teie tualetti kasutada?”

”Et sa võiksid seal narkotsi panna? Tõmba uttu!”

”Sellisel juhul ma teen siiasamasse, tūrapea!” kähvas Jocelyn ja hakkas mantlisabasid üles kiskuma. Nii äärmuslike võtete peale kokk leebus ja lubas Jocelyni tualetti. Seal tüdruk pesi end kraanikausis ja puhastas odava, kahekümneviiepennise hambaharjaga oma hambaid, mis õnneks olid tugevad ja terved. Siis ta lahkus. Sihitult uitas ta mööda Brooklyni linnaosa, vaatas vaateaknaid ja vältis vastutulijate uurivaid pilke.

Keskpäevaks jõudis ta New Yorgi Metodistliku haigla juurde ning otsustas end lõbustada peaaegu ainsal viisil, mida ta teadis. Ta sisenes haiglasse ja suundus juba tuttavat rada pidi liftini, et tõusta viiendale korrusele ja siseneda ”hoora-alleesse“, nagu seda kutsuti. Günekoloogia osakond, kus prostituudid said tasuta arstlikku ülevaatus ja ka ravi. Joce teeskles sageli prostituuti, et aega veeta, mõnede juba sõpradeks saanud litsidega vestelda ja ka oma tervist kontrollida. Vaikselt sättis ta end ühe lopsaka mustanahalise naise kõrvale istuma ja võttis ootelaualt ajakirja.

”Ma olen sind siin enne ka näinud, kullake,” märkis naine: ”Mu nimi on Ambrosia“. Jocelyn naeratas. Prostituutide harjumus endale eksootilisi nimesid võtta lõbustas teda.

”Jocelyn,“ surusid nad kätt.

”Kelle all sa oled?”

”Ei kellegi.“

”Omapead tänaval? Kullake, see on ju ohtlik.“

”Ei, ma ei tööta üldse tänaval.“

Ambrosia naeratas ja vaatas teda uuriva pilguga.

”Sinust saaks kuradima hea libu,“ ütles ta tunnustavalt.

Jocelyn ei mõelnudki solvuda, ta teadis, et tema õrnad näojooned äratasid prostituutides imetlust, sest sageli olid nad ise veidi ülekaalulised, maitsetud ja robustsete näojoontega, kuigi meela olemisega.

”Sa pole mõelnud seda tööd tegema hakata?“

”Oh, ei! Praegu mitte.“

”Anderson, palun!“ hüüdis neutraalse ja silmapaistmatu moega blond õde ust avades.

”Noh, ongi minu kord. Aga kui sa peaksid abi vajama tööle asumisel, siis ütle aga, mu boss Ricci on aus ja õiglane mees!“

Joce naeratas jälle. Uute töötajate leidmine oli osa nende tööst ja preemiadki olid suured.

Kuud möödusid sündmustevaeselt. Veebruarist sai aprill ja Jocelyni seisukord muutus järjest halvemaks. Tal ei jätkunud südikust teeselda haavatust, et rohkem raha saada, restoranide ettekandjad ja kokad näisid läbi elavat mingisugust hingelist kriisi, mille nad kõik kollektiivselt tema peal välja elasid. Lisaks avaldasid tema üha pikemaks kasvavad juuksed ja paisuvad rinnad meestele teatud mõju, millest ta midagi kuulda ei tahtnud. Ta oli nälgjane, nõrk ja hirmunud.

Peale ühte eriti viletsat nädalavahetust lebas ta pargipingil ja vahtis tühja pilguga enese ette. Joce tundis enda nälgunud olekut. Tajudes, et ta ribid turritasid ja rangluud olid nagu linnupojal. Aga tal oli ükskõik. Vaikselt sulges tüdruk silmad ja lasi soojal kevadpäikesel oma nägu silitada. Vaikselt libises ta poolteadvuseta olekusse.

Midagi sooja ja märga äratas üles. Jocelyn avas silmad ja avastas oma õuduseks, et kaks kolledžipoissi urineerisid ta peale. Ta röökis vihaseks, tormas neid taga ajama, siis aga vajus jõuetult põlvili, öökis ja nuttis. Sellel ööl kulutas Jocelyn kogu oma rahatagavara odava motellitoa üürimiseks, kus ta end tundide kaupa pesi. Pesi ja nuttis vaheldumisi.

Hommikupoole lohistas ta end läppunud linade vahele ja tõmbus masendunult kerra. See päev oli kohutav. Isegi tema standardeid arvestades. Lahja tee ja röstleivad polnud nälga kustutanud ja ta keha lebas elutult koidukiirte kumas. Siiski, praegu oli hea, turvaline olla... Kui ainult saakski nii olla. Joce nuuksatas.

”Ambrosia Anderson“, meenus talle nimi minevikust. Kust ta seda nime teab? Ahjaa, erksavärviline must prostituut haiglast... ”Aga kui sa peaksid abi vajama tööle asumisel, siis ütle aga!“ Jocelyn surus pea patja ja vajus pimedusse.

Järgmisel päeval leidis ta end tänavatel uitamas. Tal oli kõrini näljast ja viletsusest! Pigem siis juba... Ta uuris ettejuhtuvatelt prostituutidelt Ambrosia kohta, Ricci kohta. Keskpäevaks oli ta otsitavad leidnud.

”Ja mida sina tahad? Lehm?“ nõudis ukse avanud rasvaste mustade juustega mees jõhkralt. ”Ambrosiat pole siin, nii et tõmba aga uttu. Vitt!“

Jocelyn võttis südame rindu: ”Ma otsin tööd!“

Sigarillo liikus ühest mehe suunurgast teise, kui ta uurivalt Jocelyni silmitses. ”Jämis tööd sa siis tahaksid?” küsis ta rõvedalt irvitades.

”Mis sa ise arvad,“ nähvas tüdruk talle vastu.

”Okei! Tule sisse!”

Jocelyn järgnes talle kõhklevalt.

Ta sattus suurde ootesaali, mille seinu täitsid suured mustvalged raamitud fotod rõvedates poosides naistest, kes võtsid suhu ja andsid igasse auku. Põrandat kattis roheline paks vaip, suures viisnurkses akvaariumis ujusid kuldkalad naise vagiinast sisse ja välja ning kergelt võidunud sametdiivanitel istus paar meest, kes Jocelyni varjamatu iharusega põrnitsesid. Üldmulje oli siiski luksuslik ja sisutus tundus olevat hinnaline.

”Nii,“ irvitas Ricci: ”Riidest lahti!”

”Kuidas palun?”

”Ma ütlesin, et riidest lahti, lits! Kui keegi neist meestest sind tahab, oled tööle võetud.“

Häbi- ja kohkumusepuna kerkis tüdruku näole. Ent ta oli liiga hirmunud, et midagi muud teha. Aeglaselt ja kohmakalt heitis ta endalt riided ja seisis lõpuks täiesti alasti meeste ees, erkpunased juuksed kosena tagumikuni langemas ja nahk säramas öisest pesust. Pringid rinnad olid nooruslikult kikkis ja tänu nälgimisele oli ta tütarlapselikult ülisale. Ta ei julgenud kellelegi otsa vaadata.

”Kuule Joe, ma võtan selle tibukese endale natukeseks ajaks!”

Jocelyn võpatas.

”Suurepärane,“ oli Ricci asjade käiguga ülirahul. ”Mida sa ootad? Töö ootab tegemist!”

Jocelyn järgnes lohiseval sammul teda kättpidi talutavale mehele, kes suunas ta ühte tupp. Tüdruku silmadesse kerkisid pisarad, kui mees ta voodile paiskas, jalad laiali rebis ja ühe kiire tõukega temasse sisenes. Viie minutiga oli kõik läbi. Joce jäi voodile lebama. Ta ei pannud tähelegi, millal mees kummi eemaldas ja toast lahkus.

Paari minuti pärast sisenes tupp Ricci.

”Noh, saad hakkama?”

Jocelyn noogutas vaikides, silmad juba täiesti kuivad. Ricci pani öökapile sajadollarilise.

”Sinu osa tööst. Sellest siin saab su tuba, kasuta seda kuidas tahad. Ambrosia saab ka kohe vabaks, ta juhendab sind majakorra osas... Mis su nimi on?”

”Jocelyn Calberry“

”Hmm, Jocelyn... See sobib, ei pea muutma. Kui vana sa oled?”

”17.“

”Nüüdsest peale oled sa 18-aastane. Tibuke,“ irvitas Ricci ja lahkus.

Jocelyn jäi niisketele linadele lebama, pilk lakke naelutatud.

Aphrodite surm / Mari Tammar

Tegelikult pole midagi paremat kui üksi – rõhutan: üksi – kohvikus istudes tassitait piparmünditeed juua. Jälgin inimesi, kes minust mööduvad. Tundub, nagu oleksin kaadrist välja astunud ja nüüd näen korraga maailma, mida pole pannud enne tähele. Mulle vaatab elu vastu, oma väikeste armsate detailidega. Pisike punastes kummikutes tüdruk käib hoolimatult läbi suurte lompide. Noorpaar kaelustab keset vöötrada. Kaks vanainimest hoiavad teineteist käevangus ja vaikivad.

”Aitab! Võte! Läks!”

Pubi oli suitsune ning näod valgusid nagu vesivärvid lõuendile laiali. Tellitud hõõgvein ja piparmünditee saabusid Maarjaga üheaegselt – jah, Apollon aimas, mida too soovis. Maarja suskas näpud noormehe pruunidesse lokkidesse ja tundis üle pika aja ta kohalolekust rõõmu. Poisi seina ääres seisev kitarr põrnitses neid armukadedalt. Hoolimata sellest puudutas noormees armsalt neiu põske ja palus, et too aitaks tal laulusõnu kirjutada. Lõpuks kujunes muidugi nii, et Apollon kirjutas ja Maarja vaatas. Ja siis äkki jooksid nad hullununa läbi linna. Tormeldes jõudsid lossivaremetesse, kus istusid murule ja klammerdusid üksteise embusesse. Apollon võttis Maarjal käest kinni ja näitas kuu ümber olevat sõõri: ”Vaata! ... Kas tead, ma laulaksin kasvõi mere maaks, sinu pärast.” Ta võttis neiu pea oma sülle, laotas heledad juuksed enda põlvedele ja laulis Maarjale. Ja siis jäigi aeg seisma. Maarja juuksed kasvasid kokku rohu ja samblaga ning lillepungad kodusid sinna pesa. Kuu paistis nad igavesiti armastavaks kivikujuks, mida käis iga päev vaatamas pisike punastes kummikutes tüdruk. Ajani, mil ta nad unustas ja vöötrajal hoopis oma kallimat embas.

Vihma sadas nagu oavarrest ja noored pidid jooksuma läbi linna poisi korterisse. Maarja võttis märjad riided seljast ja pani suure diivanipleedi endale ümber. Apollo tegi piparmünditeed ja pakkus šokolaadiküpsiseid. Noormees võttis küpsise ja murdis selle pooleks – pool endale, pool Maarjale. Hetkeks silmitses Apollo neidu ja teatas siis, et tahab teda maalida. Apollo keskendunud silmad, mis puudutasid Maarja keha piirjooni, sundisid neiu vaikima. Nõnda ta siis istus diivanil, pleed ümber, ja kunstnik maalis. Kuu paistis nad ajatuks maaliks kuulsaima muuseumi seinal, mille ees kaks vanainimest hoidsid teineteisel käevangust ja vaikusid – kõik oli ju juba öeldud.

Maarja jättis vannitoa ukse irvakile, et kreemikas valgus ka sinna voogaks. Pani vannivee solisema ja puistas roosilehti põrandale, vette, enda juustesse ja alasti kehale. Jalad soojas vees, tundis ta magusat lillelõhna ja kergest suvist tuult. Siin lehtede varjus oli nii hea. Mööda kaldaäärt kõndisid alasti neitsid, lopsakad lilled juustesse palmitud. Nende nahk oli sametiselt valge, nõnda et päike peegeldus neilt tagasi ja põsed olid nii vaid õrnalt aimuvalt

roosad. Siin lainete rüpes ja kaldal oli kunst, vabadus ja sõltumatus, mis pidi igavesti jääma. Maarja liugles mööda Peneiose jõe hõbedaselt rohekat vett ja taevas ta kohal oli kuldsest sinine. Kaldal mängis punaste lokiidega neiu harfi, sügavad silmad kaugusesse suunatud. Maarja ja kõik teisedki neitsid panid silmad kinni ja olid osa maailma kuulsamatest värssidest ning müütidest, mida poeedid ja loojad iial loonud.

Tüdruk ärkas hommikul õige vara. Ümber ta väikese katusekambri hõljus näljane udu. Maarja läks valges pikas öösärgis uksest välja ja astus paljajalu märjale asfaldile. Üle tee asuvast pagariärist levis vaniljesaia lõhna, mis sundis neiu poodi sisenema. Müüjatädi oli ilmselgelt äsjasest ärkamisest unine – kell oli ka ju alles viis. Maarja nurus endale tasuta ühe prantsuse saia ja seejärel otsustas lahkuda. Jalutas tühjal tänaval paar kvartalit edasi. Kaugusest paistsid kaks hägust kuju. Nende liikumistrajektor oli ilmselgelt liiga keeruline – nad olid purjus. Maarja jõudis piisavalt lähedale, et tunda neis ära oma kalli muusiku ja kalli kunstniku.

Apollon ja Apollo seisatasid ja kusesid vastu elumaja seina. Sealjuures võisteldes, kes jäädvustab end kõrgemale.

Üle tänava jooksis kräunudes kass ja üks meestest karjus: "Kuule pedekas, mine kepi seda kärvanud kassi." Ja teine vastas: "Ah, persevest. Mine vittu!" Maarja murdis saia pooleks – pool muusikule, pool kunstnikule.

"Jaa... Valmis!"

Viimane võte oli tehtud. Tõusvat päikest kujutanud prožektor lülitati välja. Udu imiteerinud suitsumasin pandi stuudionurka tolmu koguma. Käpiknukust kass ja vatiinist sai suleti pimedasse rekvisiitide lattu. Vaikuses kõlas vaid üle vanni ääre jooksva vee sulin, millest tundis rõõmu üksi – rõhutan: üksi – purjetav punane kummik.

K nagu klamüdioos / Hannes Sarv

”Lõpetage tarbimine! Ärge laske ennast suunata! Saage vabaks!”

Raekoja platsi keskel lärmab punt loomakostüümides noori. Kui ma neist möödan, ulatab karu mulle mingi paberilipiku, mis kutsub õhtusele tegevuskunstüritusele ”RaHa PeSeB AJUD“. Sadamateatris. No ja kui mul muud teha oleks, ma ju ei läheks sinna. Seega tuleb minna.

Praegu aga lähen tagasi karu juurde ja oksendan talle varba peale. Karu saab kurjaks, mina pistan igaks juhuks jooksu. Ja ennäe – mind asuvad jälitama rebane, hunt ja jännes. Karu ikka ka. Tema ju kõige suurem kannataja. Ja niimoodi keset linna. Seda poleks ma küll oodanud.

”Kuradi urood!” karjub karu mulle järele. Lõpetan jooksmise, et hinge tõmmata. Noorloomad aga asuvad uuesti oma positsioonidele: “Lõpetage tarbimine! Ärge laske ennast suunata! Saage vabaks!”

Tõepoolest – üks meist kahest on urood. Muidugi, eelkõige kardan ma, et see olen mina. Ma ei saa aru kunstilistest taotlustest, tarbimise labasusest jne, aga teisest küljest jälle pole ju mina see, kes karukostüümis mööda linna kondab. Jah, kes on urood ja kus selliseid tehakse? Uroodivabrikus? Ma ei tea. Käisin küll ükskord siinsamas Tartus selles vanas maha-jäetud lihakombinaadis. Seal ma mingit tootmist ei täheldanud. Uroode polnud. Inspiratsiooni oli küll. Ja vanu konte.

Nii et võib ka juhtuda, et mina olen siiski urood. Ma olen vähemalt uroodivabrikut otsinud, kui nii võib öelda. Sest mis see lihakombinaadis käimine siis muud on.

Tarbimisvastasus on aga noore kapitalistliku ühiskonna kõrvalprodukt. Ja see polegi meil ju teab mis massiline. Kõigest mõned üksikud ”kunstnikud“. Neid on vähe ja nad ei muutu häirivaks. Mõned noored – neil on tarvis lihtsalt turvatunnet ja tähelepanu. Ja ka mõned fanaatikud. Ühte ma tean, jutlustab anarhismi kogu aeg. Pigem moodustavad nad kõik koos ühe koomilise konglomeraadi ja seda mitte ainult oma loomakostüümide pärast. Eesti ühiskond on paraku nii väike, et sellist vahvat laiemat baasi liikumisele tekkida ei saa. Nagu see oli Lääne-Euroopas 60ndatel. Sellest on mõnevõrra kahju, aga tuleb endale aru anda, et perifeerias elades ei saa oodata revolutsioone. Need toimuvad ikka keskustes. Õigel ajal õiges kohas. Kuid Lääne-Euroopa analoogiat järgides ei ole sugugi võimatu, et need inimesed tulevikus – hunt, karu ja rebane –, kui nad oma kahtlasevõitu ideaalid on maha matnud, Che Guevara ülistamise üle elanud ja oma sasipead seitlisse kamminud, hakkavad lõbusateks sotsideks ning juhul, kui eesti inimene lõpuks ikka mõistab sotsiaaldemokraatia valu ja võlu, võivad nii üht kui teist rahva heaks ära teha. Nagu Joschka Fischer. Ärge unustage Joschka Fischerit! Tema leivanumbriks olid muidugi ilusad heited. Süütepudelitega. Märulipolitseinike pihta. Aga karukostüüm on peaaegu sama hea.

Kunstimuuseumi ees ootab mind Merit:

”Ja mis see siin siis nüüd oli?” Hea küsimus. Kust mina tean?

”Ei midagi erilist. Mind kutsuti mingile kultuuriüritusele. Intensiivne reklaam. Potentsiaalne tarbija tuleb iga hinna eest tarbima sundida. Aga loomakostüümides on rask.

joosta. Ma tean. Ma olen ka proovinud. Alasti on lähedam... .“

”Mida iganes. Sa jäid hiljaks,“ kortsutab Merit kulmu.

Nojah, kui jäingi? Tavaliselt hilinevad teised ja mina ootan. Ma ei tee kunagi kellelegi märkust, kui nad hiljaks jäävad, sest tänapäeval ei ole võimalik hilineda üle kümne minuti. Mobiilne ajastu. Mobiiltelefoniline. Üle kümne minuti hilinedes saab alati helistada ja uuesti midagi kokku leppida. Vähemalt mina alati helistan.

”Noh? Ja sa kavatsed sinna minna?“ küsib Merit.

”Kuhu?“

”No sinna kultuuriüritusele.“

Ulatan talle lipiku, mille karu käest sain.

”Miks mitte? Võiks ju,“ ütlen.

Me seisame kunstimuseumi ees. Viltuse maja ees. Maja, mis on viltu vajunud. Kutsutakse – viltune maja. Praegu on seal Johannes Saali näitus. Ma olen ise seda juba kaks korda vaadanud. Mitte, et Saal mulle kuidagi erilisel meeldiks. Võib-olla meeldib ka, aga rohkem lihtsalt häirib. Vastikult häirib, kriibib seest. Mulle on alati tähtsam olnud lugu. Kellegi lugu. Ja kui ma lähen seda näitust vaatama, siis mulle meenub paratamatult Johannes Saali lugu. Ja selle kaudu annab tema looming mulle emotsionaalse traagilise laengu. Kui rääkida konkreetsetest maalidest, siis mina ei pea kõige erilisemaks tema poodud suurlinna taustal. ”Metropoli“. Kuigi selle maaliga oleks kõik juba nagu öeldud, allkirjaga kinnitatud ja pitseeritud, ei ava see siiski Saali minu jaoks lõpuni. Kõige olulisem ja elulisem on kolmik teise korruse esimese saali vasakus tagumises nurgas. Otsaseinal on J.V. Stalini portree. Portree nagu portree ikka. Äärmiselt elutruu. Selle kõrval kaks sõejoonistust – ”Hullumeelsete meeste palat“ ja ”Hullumeelsete naiste aed“. Ma usun, et paigutus on juhuslik, ent mõjus sellegipoolest. Ühel pool on Saali enese läbielatu, kujutatud võrdlemisi lihtsalt ja emotsioonitult, teisel aga riiklik tellimus, süsteemi esitatud nõue kujutavale kunstile. Kas süsteem siiski allutab kunsti mingil määral? Täiel määral kindlasti mitte. Aga mingil määral... See on ainuke Stalini portree sellel näitusel, aga ma julgen kinnitada, et see on parim, mis ma eales näinud olen. See on paigutatud suurepärasesse konteksti. Saalil oli ka mõni tellimus Leninist. Tal jäid need täitmata. Süsteem surub vaimu raamidesse, aga vaim jääb endiselt vaevatuks ja tahab välja tagasi. Imeline.

Ma ei saa hetkel ise ka aru, miks ma Meriti endaga näitusele kutsusin. Saali näitusele. Siia peaks tegelikult üksi tulema. Kas ma tahan talle millegagi muljet avaldada? Seda poleks ju vaja teha, tüdruk on niikuinii minusse kõrvuni armunud. Mulle tundub. Nojah, ma ei tahtnud kinno minna. Teatrisse ei saanud pileteid. Ja kusagil oleks vaja ööbida. Ma ei ela ju ammu enam Tartus. Meriti juures oleks hea. Kuigi ma tunnen praegu talle otsa vaadates igavust. Ja miks ma ikkagi ta Saali vaatama vedasin?

Juba pool tundi hiljem seisan jälle väljas maja ees ja üritan tikkudega sigaretti põlema saada, kuid tuule tõttu ei taha see kuidagi õnnestuda. Ma pole kunagi tikkudega eriti osav olnud.

”Mis juhtus?“ küsib Merit. Ta seisab mu kõrval.

”Midagi ei juhtunud.“ Ma jõudsin kolmandale korrusele ja midagi ei juhtunud. Ma võtsin Meriti käe alt kinni ja vedasin ta tänavale tagasi, sest midagi ei juhtunud. Ma olin

sunnitud kasutama jõudu. Midagi ei juhtunud. Miks ma Meriti siia näitusele kutsusin? Ja miks ma ise jälle siia tulla tahtsin? Ei ole vaja ju. Kui ei saa.

”Me ei näinud ju kõike,“ teatab Merit.

”Sa võid tagasi minna. Ma lähen...“ vastan ja hakkam liikumama.

”Oota nüüd,“ hüüab ta mulle järele.

Jään seisma ja pööran ennast näoga tema poole.

”Ma helistan sulle pärast. Praegu jäta mind rahule,“ teatan uuesti ümber pöörates.

Merit jääb nõutult keset tänavat seisma ja mina kõnnin minema.

”Siga!“ hüüab ta mulle järele. No küll see võttis kaua aega! Vaat et tabas mu kõige olulisema karakteri ära. Võib-olla ma siiski ei helista talle pärast.

Raekoja platsis asub mingi uus koht. Ma pole siin enne käinud, tundub okei olevat. Lasen endale leti ääres ühe tekiila kallata ja tellin ühe siidri.

Mis siis juhtus? Ma ei tea seda. Kolmandale korrusele ma lihtsalt ei tahtnud minna. Nii et see siiski on ”Metropol“. See, mida ma vaadata ei tahtnud. Ei julgenud. Meritiga polnud siin midagi pistmist. Ma lihtsalt poleks pidanud teda sinna näitusele kutsuma. Ei, ärge saage valesti aru, ta on ilus tüdruk. Hea südamega. Aga ta tundub mulle millegipärast ääretult rumalana. Pärast teda. Aga temast ei taha ma rääkida. Veel mitte. Kõik teised tüdrukud lihtsalt tunduvad rumalana. Arvatavasti olen ainuke loll siin mina. Las siis nii jäädagi.

Uus koht, hea koht. Istun akna juurde. Baaridaamid naeratavad. Mõne aja pärast nad ilmselt irvitavad juba klientide üle. Siis vahivad lihtsalt mossis näoga sulle otsa ja sülitavad su pannkookide peale. Nagu tavaliselt ikka juhtub. Ma ei ole üldse paranoiline. Esialgu nad kindlasti seda ei tee. Varsti teevad, küll näete.

Telefon hakkab pükste taskus väriseama. Lasen sellel mõnda aega oma kubet masseerida ja urgitsen ta siis taskust välja. Ma loodan, et see pole Merit. Ma ilmselt ei helista talle ise enam kunagi.

”Halloo.“

”No kuule, sind olla Tartu peal kolamas nähtud,“ kuulen läbi õhus levivate lainete. Ma ei saa sellest aru. Sellest, kuidas lained õhus levivad. Ma pole raadiolainetest kunagi aru saanud. Las nad levivad.

”Tänapäeval räägitakse igasuguseid hirmulugusid. Kõike päris ka uskuma ei pea,“ ütlen Robertile. Tema ongi helistajaks.

”Nojah, oleks sa helistanud, ma oleks esmaabikarbi valmis pannud. Või kavatsed sa seekord midagi rahulikumat ette võtta? Katastroofi ära hoida ja viksilt käituda?“

”Ma ei tea, millest sa räägid, Rops.“ Ma tõesti ei mäleta. Mõned asjad on parem unustada.

”Noh, mis sul välja pakkuda on?“ küsin.

”Ei midagi erilist. Väike olemine, võib-olla pärast klubisse.“

”Sa ju tead, et ma ei salli ööklubisid.“

”Mul on tasuta piletid, nii et tule minu juurde. Siin on veel mõned inimesed.“

”Ok, eks vaatab.“ Vajutan telefoniklapi kinni. Vahva väike klapp on telefonil. Enam ei pea kõne katkestamiseks punast nuppu vajutama. Piisab sellest, kui telefoni klapp

kinni lükata.

Ma arvan, et lähen pärast Roberti juurde. Aga kõigepealt on mul vaja kunstilist elamust. Sellist labasemat sorti tunnet. Ja ma ju tean, kust seda täna saab. Joon kähku veel ühe siidri ning liigun edasi Sadamateatrisse. Seal saab!

Vähemalt midagi seal on. Kultuurimaik tuleb suhu. Kunst! Tipud on kohal. Paks naine võtab ennast lava peal alasti ja räägib kinnisvarast. Teine tüdruk lükkab talle etteaste lõpus roosioksa perse. Eluterve huumor on alati hea. Siis, kui piinlikkustundest üle saaks. Piinlikkust tunneb vaataja, ehkki tema on riides. Suur kunst ja kõrgemad väärtused! Kõlavad laused – kinnisvara on halb! Vulgaarsus! Naturaalsus! Leppige sellega! Aga ei lepi ikka küll. Mul pole kahju kahekümnevüekast, mis ma selle lootusetu eneseväljendamise peale kulutasin, vaid oma vaimsest tervisest ja esteetilisest meelest. Hea, et kogu aeg sellist asja vaatama ei pea. Muidu võib arvama hakata, et selline ongi kunst. Peabki olema. Tundub, et mõned kohalviibijad just seda arvavadki. Samas, ma ei saa neile ju seletada, mis see kunst on, sest ma ise ka ei tea seda.

Ekshibitsionistlik käitumine ei ole harmooniline või loomulik ilma algelise enese-kriitikata. Sõnaga "KUNST" ei vabanda alati kõike välja. Õigete sõnade puudumisel on tähelepanu äratamiseks valitud ehmatuse, mis koosneb ebatäiuslikust vormist, pakitud 100-kilosesse kehasse. Alasti inimene ei ole ammu enam šokeeriv. Ja ilust on asi kaugel.

Aga see kinnisvara ostu-müüki parodeeriv jutt, mis viitab materiaalsete väärtuste labasusele, tundub ülejäänud seltskonnale kohale jõudvat. Mina olen ainuke, kes naerda ei julge, ennast lödvaks ei lase. See lollus on lihtsalt väsitav.

Ma ei ootagi esinemiste lõppu, lahkun varem. Ilma igasuguse tundeta. Kahjutundeta. Midagi ei jää nägemata. Midagi uut pole juhtunud.

Robert ostis endale hiljuti korteri uues elamus Riia tänava ääres. Ta sai selle hea hinnaga, enne suurema buumi algust. Korteri väärtus on praeguseks kasvanud kahekordseks. Investeering on ennast kuhjaga ära tasunud. Aga asi pole üldse selles. Rops on korralik kontoriametnik, mitte mingi kinnisvaraspekulant. Haridusministeeriumis töötab. Varsti saab osakonna kunniks. Veel ei ole. Korteri ostis lihtsalt sellepärast, et kusagil on vaja elada. On reede õhtu ja tema juurde on kogunenud väike seltskond, tähistamaks töönädala lõppemist. Kõik nad on armsad ja toredad tööinimesed, minust peajagu üle. Joovad ainult valget rummi koolaga ja räägivad laiekraanteleritest. Ma tahan ka seltskonda sulanduda. Ma tahan ka juua rummi. Mulle antaksegi klaas. Tahan ka rääkida laiekraanteleritest, majandusministeeriumi keskmisest palgast ja ametkonna jõulupeost. Jah, seda ma tahan! Seda ma teen!

Kuigi keegi mind ei kuula ja üks tegelane vaatab mind suisa umbusklikult. Aga see on ilmselt sellepärast, et sellel blondil tüdrukul siin on minuga mingid teised plaanid. Istub mu kõrval ja nagu muuseas hõõrub ennast minu vastu. Seksuaalne rahuldatus?

"Muidu, ma olen kunstnik vist," ütlen talle naeratades.

"Maalid?" küsib tüdruk.

"Ei, minu kunst on inimesed. Eriti meeldivad mulle noored tüdrukud. Blondiinid. Ma olen nendega osav."

"Ja mis sa nendega teed?"

"Ma ei tea, oleneb. Võib-olla akte."

Mulle tundub, et need kaks tulid muidu koos siia. See poiss siis, kes mind vahib. Ja tüdruk. Ega ma eriti ei põe muidugi. Andrei töö juures ütleb alati: “Tead, on naisel mees, ei ole, mul pohhui.” Andrei on teetööline. Ma olin ka kunagi.

Robert kutsub mu rõdule suitsu tegema: “Kuule, jäta Katrin rahule. Ta on juba kaks aastat koos Ahtiga.”

”No ju siis on ära tüdinenud. Ühesõnaga, pole minu asi,” vastan.

”Kamoon mees, käitu korralikult.”

”No sa nägid ise, mis tüdruk tegi. Ilmselt on probleem tüübis. Seks on tore, aga rahuldust on ka vaja saada. Probleem pole igatahes minus, nivei.”

”Käitu korralikult või lähed minema,” ütleb Robert ja otsustab tuppä tagasi minna.

Jah, tegelikult peaks vist tõesti ära minema. Ma ei klapi siia seltskonda. Ma üldiselt ei mäletagi, millal ma viimati kuhugi seltskonda sobisin. Alati on keegi, kellele ma ei meeldi. Seekord, muidugi, tundub, et ühele ma siiski meeldin. Mitte et see vähem probleeme tekitaks.

Aga loomulikult ma ei lähe ära. Sest ma suudan endale ju tunnistada. Suudan ka sellega leppida. Siin on rummi. Mulle meeldib rumm. See on alkohol. Olen alkohoolik. Ja muud mitte midagi.

Edasi lähme kogu seltskonnaga klubisse. Katrin on mu rahule jätnud. Ilmselt ta sai, mis tahtis – väike armukadeduse tekitamine ju ainult vürtsitab suhet. Teadjad räägivad. Mul ei ole õigust seda hukka mõista, sest ma olen mitte keegi. Ma isegi ei ole teel olemaks keegi. Mind ja neid riigiametnikke eraldab terve kuristik. Ühel poolel korralik mõnus elu, tubli perspektiiviga, karjääriga, teisel poolel ainult küüniline irve – lihtne kaitsereaktsioon, mis peaks peitma tegelikku saamatust. Abitust. Appi! Tulge aidake mind! Ma vajun! Hah! Sellest ma räägingi. Kogu aeg räägin, naeratus huulil.

Nüüd siis ööklubi ”Tallinn“ kui edukate noorte pidutsemiskoht. Hüsteeriline õhkkond. Kõrvulukustav müra. Higised kehad tantsupõrandal. Ei, ma ei saa siin kaua vastu pidada, pean ennast kohe algatuseks lolliks tegema. Pean natuke provotseerima. Ma ei oska teisiti.

”Vabandust, neiu, kas te abielluksite minuga,” karjun põlvili laskudes.

”Mida?”

”MA TAHAN ABIELLUDA!”

Neiu naeratab ja turvamees koputab mulle õlale.

”Noormees, käitu korralikult.” Mis kuradi värk teil on selle korraliku käitumisega täna. Kuradi kiilakas ahv.

”Ma ainult palusin vabandust,” ütlen talle.

”Hästi, aga ma jälgin sind.”

Mis iganes. Kui see sind õnnelikuks teeb. Grupiseks tantsupõrandal on täies hoos. See, kes suudab ennast rohkem teise vastu hõõruda, on lõpuks võitnud. Kõik tantsima! Kes orgasmist ei saa, on suguvõimetu!

Isegi tantsusammud labastuvad aja jooksul. Dekadents. Paarkümmend aastat tagasi võis veel tantsupõrandal näha mingit koordineeritud liikumist. Vähemalt võis aimata, et

selliseid liikumisi saab õppida. Täna on kõigile selgeks saanud, et tarvis on lihtsalt ühe jala pealt teisele hüpata. Kui hästi läheb, siis mõni tabab rütmi ka ära.

”Üks alekok,“ ütlen baaridaamile ja näen enda kõrval seismas pisikest ja armast tüdrukut. Täpselt sellist, kes mahuks taskusse. Korra isegi mõtlen teda röövida. Aga ma ei saa seda teha, sest see turvamees ütles, et ta jälgib mind. Ei tea, kas ta kavatseb niimoodi elu lõpuni mu järel käia? Tüdruk seisab siin, rahakott käes ja ootab oma järjekorda. Ma vist trügisin temast ette.

”Vabandust, tohin ma teile joogi osta, lepituseks,“ ütlen talle.

”Ma võin sulle ise joogi osta,“ vastab tüdruk külma rahuga.

Ja nüüd on see siis käes! Maa ongi pahupidi pööranud. Mis on saanud korralikest tüdrukutest, kes häbelikult naeratavad ja ütlevad sulle, et nad sooviks ühe väikese siidri? Kuhu on jäänud see vaba suhtlemine, mille alustamiseks ma seda jooki talle pakkusin? Kas see ongi uus seksi ja linna põlvkond? Kas kogu elu peab ennast niimoodi kehtestama?

”Hei, ma proovisin komplimenti teha,“ ütlen.

”Mina ka,“ vastab ta.

Milleks meile võrdõiguslikkuse volinik, kui on näha, et noored naised suudavad enda eest seista? Meeste jaoks? Kunagi tõepoolest üks naisõiguslane seletas mulle, et nad on mures rohkem meeste tervise pärast. Meestest oodatakse liiga palju. Selle tulemusena töötavad nad ennast üle ja 45-aastaselt on esimene infarkt käes. Aga elu muutub, nagu näha. Kuigi alles hiljuti avaldatud uuringus väideti, et enamikel ametikohtadel saavad naised ikka veel kolmandiku võrra meestest vähem palka. Erandiks on vaid trammi- ja trollijuhid. Ma olen kindel, et puht praktilistel põhjustel hakkab see muutuma. Naiste osakaal kõrghariduse omandamisel on juba praegu üle 60% kõigist õppijatest ja see suhtarv tõuseb tulevikus veelgi. Ei, selles osas pole korralikel meestel karta mitte midagi. Mees on mees on mees on mees... Põdema peaksid kergekaallased nagu mina. Ja ma tahangi maha minna. Hei, jätke seisma! Laske mind välja! Aga kellel ikka on aega pidurit vajutada. Majandus võib ju siis kiiresti eest ära sõita. Seega pange mulle lihtsalt jalaga hea hoop ja ma katsun kukkudes mitte ühtki luud murda. Head reisi!

Järelkult pole midagi põdeda. Ma pean lihtsalt harjuma uue olukorraga. Olen alati olnud müüdav, ma lihtsalt ei teadnud seda enne.

”Noh, kui sa nii tahad,“ ütlen tüdrukule ja ta võtab rahakotist oma krediitkaardi. Kuna ta endale tellib väikese siidri, siis tekib minus veel viimane lootusekiir. Ei olegi martiini? See tunne vist siiski petab mind. Tüdruk vaatab mulle sügavalt silma, allkirjastab baaridaami poolt ulatatud tšeki, võtab mu õlle, asetab selle letile ja ütleb lihtsalt: “Lähme.”

”Ma jõin seda!“

Ja uuesti: “Lähme!”

Ta võtab mu kae, viib mu välja, talutab mu taksose ja juba me sõidame. Ma ei tea, kuhu. Ma ei teadnud enne, et sellised asjad üldse võimalikud on. Ma ei teadnud, mis tunne on, kui sind lihtsalt kusagilt üles korjatakse. Prostituudi tunne ei ole. Kuigi ma ei tea, kuidas prostituudid ennast tunnevad. Pole küsinud. Eks ma ikka üks paras konservatiiv tegelikult olla tahan, kuigi välja paistan hädisevõitu. Olukord on minu jaoks igal juhul uus ja huvitav.

Me sõidame tema juurde, ma avan pudeli punast veini, mis tal kodus on. Hea vein.

Maheda maitsega. Me joome natuke, rebime üksteisel siis riided seljast... Ja nii lihtne see ongi. Me ei räägi, sest ta üleb "pst" või midagi sellist, sundides mu vaikima, kui ma tahan talle mõista anda, et ta on ilus. Ma ei ütle enam midagi.

Mõned asjad pole samas ikka muutunud. Seksuaalakt oma olemuses on alati jäänud samasuguseks. Mõnele see meeldib, teisele tundub ülimalt labane. Aga kahtlemata on see vajalik – sotsiaalse käitumise algelisim vorm. Ja veerand tunni pärast on kõik lõppenud. Ehkki ma ei vaadanud kella, aga ma loodan, et vähemalt 15 minutit see ikka kestis. Ja siis me jääme magama. Lõpuks võin ma lugeda oma päeva kordaläinuks. Mul oli ju tarvis kusagil ööbida.

Hommikul ärkan ma üksinda. Teda pole. Tüdrukut ei ole. Lähen kööki ja avastan laualt kirja.

"Läksin tööle. Üldiselt tee, mis sa teed, aga ma loodan, et sind pole enam siin, kui ma tagasi jõuan (u 18). Söö ja joo või midagi. Pesemas võid ka käia. Ära mu hambaharja kasuta ainult. Võib-olla kohtume veel kunagi. Võib-olla ka mitte. Uks lükka väljapoolt lihtsalt kinni, see läheb ise lukku. M."

Ma ei tea, mida see M tähendab. Ma ei küsinud ta nime ja teda ei huvitanud minu oma. See ei omagi tähtsust. Üksteist nimepidi kutsuda oleks vast liialt romantiline. Romantika pole aga aega, sest hommikul on vaja tööle jõuda.

Ma süüan, joon ja pesen. Ma ei kasuta tema hambaharja. Ma jätan talle vastuse. Ma lahkun.

Rong läheb poole tunni pärast, ma peaks selle peale jõudma. Esimene klass. Kohv, ajalehed ja rummikook. Soomlane minu vastas. No tere-tere! Lättop tema süles. Ah, õige, esimene klass on ainult sülearvutiga inimestele. Ja kõigil on ju tänapäeval see olemas. Sest internetis elades ei tohi sekunditki kaotada. See võrk peab olema kohal. Igal ajal.

Ma joon mitu tassi kohvi, sest see on siin tasuta. Ma lappan täiesti huvitult läbi ajalehed. Ma tunnen igavust. Ma tunnen tühimust. Kes ma olen? Ma ei tea. Kust ma tulen? Tartust, lollakas. Kuhu ma lähen? Tallinna. Ma elan seal. Ma küsin mõttes neid küsimusi endalt. Ma nägin seda Paul Gauguini maali kunstiajaloo õpikus. Need küsimused, küll mitmuses ja suunatud kogu inimkonnale, mitte ainult sellele vaimselt ebastabiilsele osale, kuhu ma ennast liigitada suvatsen, olid loomulikult prantsuse keeles. Ja retoorilised. Ma ei oska prantsuse keelt. Pildi all oli tõlge.

Ja siis valgustab mu nägu salakaval grimass. Irve. Seekord südamest, sest mulle meenub vastus, mille jätsin M-le köögilauale.

"Kallis M. M nagu müstiline tüdruk. Ma arvan, et sul oleks paslik minna G. juurde. G nagu günekoloog. Ja lasta seal teha pisike U. U nagu uuring. Nii igaks juhuks. K."

Ei mingit tripperit või süüfilist. Nii hull see asi ka pole. Aga ma arvan, et me lepime viiki.

K nagu klamüdioos.

Hannes Sarv – terava silmaga narratiivis kulgeja

/ Matis Song

Hannes Sarv on kirjandustee esimeste kilomeetripostide juures. Tema tulek on kaunis ootamatu, isegi pisut vägivaldne lugeja suhtes. Kes ta on, kas Aron Heel, Ganesh või eelkõige tema ise, Hannes Sarv. Tema jutud on narratiivikesksed, mille teed võivad olla pisut konarlikud, ebamugavad, kuid siiski äärmiselt põnevad. Detailrikkad mõttekäigud, oskus käituda äraarvamatult. Tähtis on vastuolulisus, sellest sünnib inimene.

Hannes, sul ilmus meie ajakirja kaante vahel kaks esimest lugu erinevate pseudonüümide all – Aron Heel ja Ganesh. Palun selgita nende nimede tagapõhja.

Tegemist on rohkem väljamõeldud karakteritega kui autori pseudonüümidega. Ja autor (minategelase kaudu) tahab nendega iga hinna eest samas-tuda. Mulle meenub Önnepalu (õigemini Anton Nigovi) raamatu „Harjutused“ kaas (ehkki mulle Önnepalu iseenesest meeldib, pole ma veel jõudnud lugeda tema esinemist Nigovi nime all, küll jõuab), kus autor ise seletab, et tema nimi ei ole Tõnu Önnepalu, vaid Anton Nigov.

Seega, mida ma öelda tahan, ja millest mina selles kontekstis aru tahan saada – kõigepealt tekkis karakterile nimi, siis alles sai temast keegi, kelleks oli võimalik kehastuda ja lõpuks ei olnud mõtet sellest kehastusest enam taganeda, distantseeruda praegusel juhul Aronist või Ganeshist, hakata uuesti autoriks. Vähemalt umbes selline mu loogika oli. Vist. Muide, mulle üldse ei meeldi viidata raamatu kaanele (või oli see isegi vist mingi ümbrispaber?), olemata seejuures ise raamatut lugenud. Aga oh seda infohulka tänapäeval, isegi raamatute kaantelt leiad terakese tõdemusi.

Ganeshiga on muidugi teine lugu veel. Ei, tegemist ei ole mingisuguse viitega hindude jumalusele (Ganeshat/Ganapatit kujutatakse elevandi peaga, ta on Shiva ja Parvati poeg). Kõigi tegelaste prototüübid on elust võetud ja paigutatud tegelikkusele mittevastavatesse situatsioonidesse, neid on iseloomustatud meelevaldselt, ent viidatud nimedega õrnalt nende päritoluisikule. See muidugi mõista ei tähenda, et tegemist oleks mingilgi määral tegelikkusest kopeeritud süžeeaga. Kui, siis tugevate liialdustega. Karakterite sarnasused reaalselt eksisteerivate inimestega on pinnapealsed, sisuliselt aga peaaegu olematud. Seega on nimi Ganesh valitud

sellele karakterile (minategelasele) tema kõla pärast. Teisi karaktereid loomulikult tavaelus ei eksisteeri, on vaid mõned inspiratsiooniallikad.

Hetkel mulle aga tundub, et natuke oli nende varjunimede puhul tegemist ka kartusega näha oma nime paberil. Pseudonüüm kui selline näitab alati tahet enda isikut varjata. Sellest olen loodetavasti üle saanud ja kavatsen tulevikus, juhul kui midagi on tarvis kirjutada, esineda oma nime all. Jääda seejuures autoriks ja kasutada loomungulist vabadust endiselt karakteri kujundamisel. Sest lõpuks pole seal mingisugust vahet. Lihtsam on endal küll. Sisseelamistehnikat see ei muuda. Kahjuks ma ei saa seda meetodit avaldada.

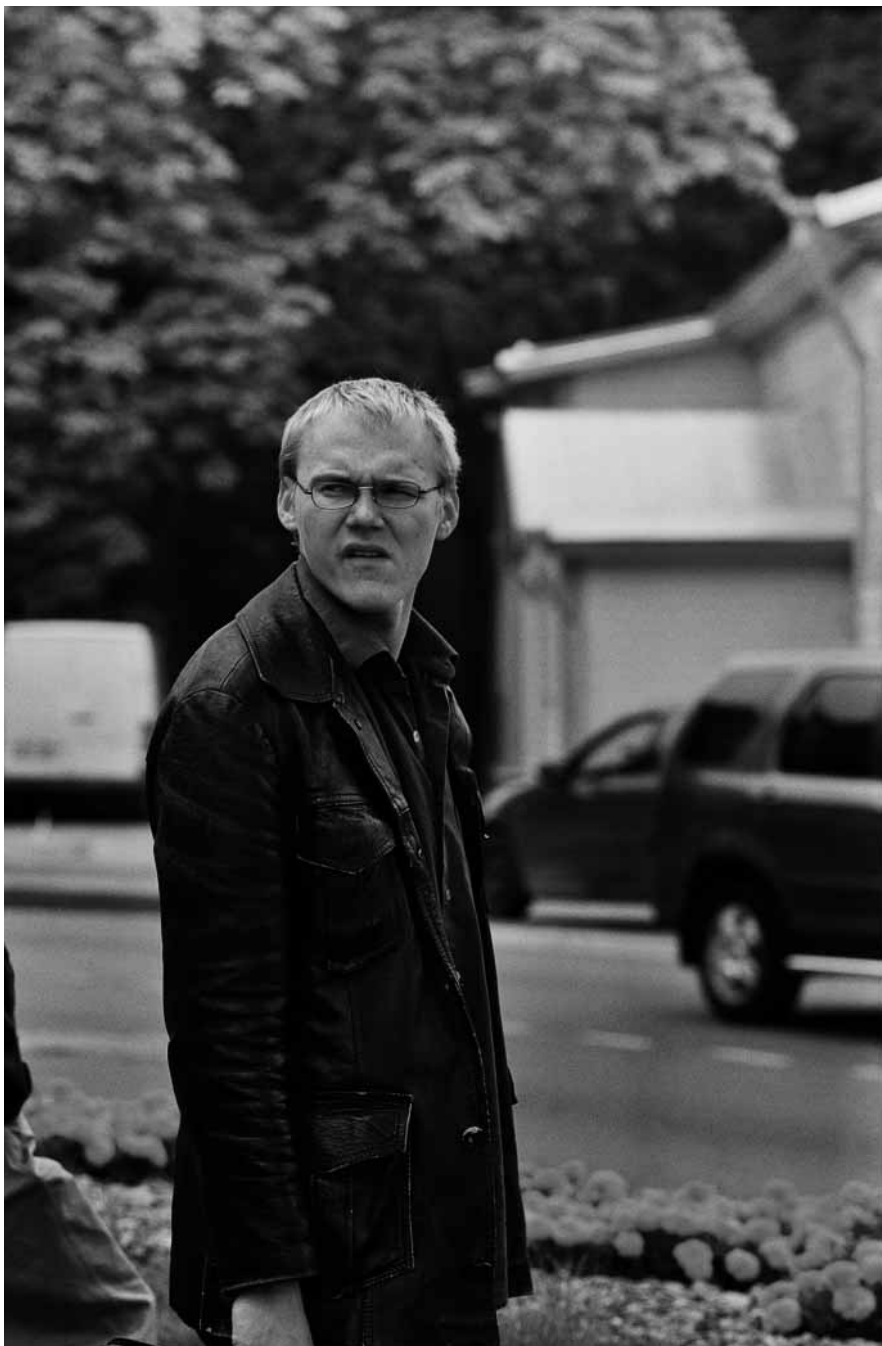
Sinu esimene avaldatud lugu oli „Diagnoos: skisofreenia“. Kui skisoidne tundub inimene tänases päevas olevat?

Inimene ei ole skisoidne. Önneks. Suurem osa inimesi pole. Nad advavad maailma minu arvates täiesti ratsionaalselt ega lase ennast üldse häirida. Nemad on majanduskasvu tugi, mis loodetavasti peab vastu ka seda upitavate kinnisvarajalgade nõrkemisel. Nad elavad.

Mida üldse pidada skisofreeniliseks käitumiseks? Skisoidseks inimeseks? Skisofreenia on siiski teatud tüüpi diagnoos teatava psühholoogilise korrapäratuse korral. Tavakasutuses loomulikult selle termini kasutusväli laieneb. Hüsteeria, ekstsentriline käitumine või midagi muud – see ei ole tingimata seotud skisofreeniaga. Aga skiso on skiso. Miks see mind häirib? Aga ometi selle pärast, et ma ei ole skiso. Miks te mind skisoks peate?

Milliste kirjanike teoseid kõige meelsamini loed? Millised teemad kõige rohkem köidavad?

Kõik kirjutajad püüavad anda endast parima,

et oma mõtteid võimalikult huvitavalt edasi anda. Olen ise mõelnud, et mingit kirjandusteost lugedes sõltub palju lugejast endast, tema hetkeolukorrast. Kirjandus mõjub vastavalt enesetundele. Sellest sõltub, kui hästi lugeja suudab mingit teksti

omaks võtta, sellesse sisse elada, sellega samastuda. Üksikisiku suhtes ei usu ma objektiivselt heasse kirjandusse – selles mõttes, et see või see autor ei pruugi alati hea olla. Seetõttu ma nii otse ei tahtnud siin nimesid loopima hakata.

Teiseks ei pea ma esialgu vajalikuks ühte ja sama kirjanikku korduvalt üle lugeda, mälu on veel piisavalt hea. Ka kirjandust on võrdlemisi palju ja alati tahaks midagi uut.

Aga, jah, kui rääkida ikkagi lemmikutest, siis mul on kaks raamatut küll. Nende puhul, arvan, oli see hetkeolukord täpselt selline, mis muutis need mulle vastuvõetavaks. Ma ei ole kumbagi üle lugenud ja nii see ilmselt jääbki, sest miks rikkuda juba niigi head muljet. Kardan rikkuda, kuna lugesin neid raamatuid juba oma 5-6 aastat tagasi, gümnaasiumis. Siis need paelusid mind. Ernest Hemingway "Ja päike tõuseb" ning F. Scott Fitzgeraldi "Sume on öö".

Üldiselt loen kõike valimatult. See on osake minu kultuuritaustast.

Tegelikult peaks siia lisama veel ühe – Jean-Paul Sartre'i raamatu "Iiveldus". Omal ajal ja omas kohas, tolles olukorras, sain sellest unustamatu elamuse. See oli vist kolm aastat tagasi. Ei tahagi nii täpselt mäletada.

Viimasest ajast on üks lähedamaid lugemiselamusi, mida soovitada julgen, Phillip Rothi „Portnoy tõi“.

Kirjanduses meeldib jutustusevorm, kus on olemas karakterid, mis arenevad ja taandarenevad. Ei meeldi liiga sisutühjad ja liiga filosoofilised karakterid. Mulle meeldivad need, kellega on võimalik samastuda, kellest on võimalik kirjutada.

Kui tihedalt pikid oma juttudesse autobiograafilisi momente?

Ühest küljest tundub, et neid on teiselt poolt jälle ei kanna nad süželist põhiraskust. Üldiselt olen arusaamisel, et ilukirjandust ja elu ei tohi omavahel liialt segada. Hoiame kirjanduse ja elu lahus. Seda nii autori kui lugeja seisukohalt. Vahetevahel inimesed unustavad ära, et autor ei kirjuta tege­likkust. Näiteks „Tallinn-Kiisas“ on loo karakteritel olemas prototüübid, kuid olemuselt on nad siiski täiesti teistsugused, kui keegi päriselt olla võiks.

Sinu jutte ilmestavad lihvitud detailid elust ja tugev dokumentaalne käsitluslaad. Kas vaatled ümbritsevat maailma vaatlejana või lased end maailmal end sisse tõmmata?

Ise tahaks loota, et olen pigem selline eemalseisja, kes jälgib asju kaugemalt, loodab näha üldpilti. Aga mõnikord ei näe keegi paraku oma ninaotsast kaugemale. Seega tuleb kogu kirjanduslik käsitluslaad nii omast kogemusest kui üldistest tähelepanekutest.

Milline on su töömeetod kirjutamisel?

Sellist meetodit ei eksisteeri. Kui sõnad paberile tulevad, on tegemist kirjutamisega, vägisi midagi endast välja kiskuda on võimatu.

Kust leiad kirjutamiseks ideid?

Mõnikord tekib lihtsalt tunne, et vot nüüd oleks vaja see või see kirja panna. Ja siis nii ta läheb. Ma ei usu, et ma mingil viisil ideid otsiks. Elu on selline nagu ta on, mõnikord on vaja mõnest asjast kirjutada.

Mida arvad eesti kirjandusest – nii tänapäevast kui klassikalisest?

Mis siin ikka eriti arvata. Kogu Eestist lähtuva loomingu üheks olulisemaks omapäraks on jäljendamine. Ja seda tehakse alati vähema või rohkema viivitusega, samuti mitte alati kvaliteetselt. Kirjanduse puhul tõstetakse seda vähem esile, sest kõik nagu eeldaks, et eesti kirjandus ja kirjanik eristub maailmakirjandusest. Võib-olla sellel on tõesti oma iva sees – väike rahvas, vähem lugejaid niikuinii. Ma ei tea, keda siis siin klassiku alla lugeda ja keda välja jätta. Tammsaare on meil küll olemas kui klassiku arhetüüp, koondkuju.

Isiklikult meeldib eesti kirjandusest Karl Ristikivi. Samuti näiteks Mihkel Mutti oma suurepärase sarkasmiga. Tõnu Õnnepalut loen ka hea meelega, sest tema raamatutes on tunda kahtlemist oma kirjapandu vajalikkuses. Mulle imponeerib selline käsitluslaad. Erinevalt mitmest teisest, kes näivad kirjutavat selleks, et olla kirjanikud. Kirjanik ei saa olla, see ei ole mingi amet. Võib olla näiteks autojuht, kokk või isegi riigiametnik. Aga kirjanik ei saa lihtsalt olla.

Sa oled ajalooharidusega. Millises valdkonnas sa ajaloouurimises tegutsed/tegutsesid?

Erialaks oli lähiajalugu. Praegu hetkel uurimistöodega ei tegele ega tee seda ajaloo vallas ilmselt ka tulevikus. Tõele au andes, ei ole seda kunagi teinud. Referaat pole teaduslik tekst. Asi on selles, et ma ei salli „arhiivitolmu“. Ajab kõhima. Huvi ajaloo vastu on endiselt tugev, kuid lepin teiste uurimistöo tulemuste sirvimisega. Ajalooaamatu lugemisega. Võib vist öelda, et ajalugu paelub mind üldises plaanis, mitte mingi kindla või kitsa valdkonnana.

Millist muusikat kuulad?

Igasugust kuulan. Ei ole nii muusikalähedane inimene. Puuduvad kindlamad eelistused. Hetkel kuulan (seda kirjutades) Red Hot Chili Peppers`i uut albumit. Enne kuulasin Doorsi ja Vennaskonda vaheldumisi. Vahel kuulan briti popi. Täna just palusin tuttavat muusikaasjatundjat, et ta tooks mulle mõned klassikalise muusika plaadid. Et otsustagu ise, mida niiöelda algaja selles vallas võiks/peaks kuulama. Äkki toobki.

Milline on sinu suhe teatri ja filmiga?

Filme vaatan väga palju ja valimatult, nii häid kui halbu, ükskõik milliseid. Hollywoodi, Euroopa omi, idapoolset kino... Igal poolt võib leida nii halba kui head. Hea filmi või raamatu mõistmiseks on vaja ka aru saada, mis see halb siis on. Lõpuks on see hinnang muidugi ikka ja alati subjektiivne.

Lisaks olen osalenud paaris amatöörfilmiprojektis. Vanem vend on teinud mõned lühifilmid, olen teda assisteerinud. Eelmisel suvel proovisin sisse saada Balti Filmi- ja Meediakooli režissööri erialale. Ei saanud. Siin ma nüüd siis olen...

Vahel käin teatris ka. Viimasel ajal olen käinud põhiliselt numbriteatris (NO99 – toim). Viimane etendus, mida nautisin, oli „Padjamees“. Arvan, et üks viimase kümnendi parimaid asju oli „Stalker“ ja on täiesti müstiline, et see nii palju negatiivset kriitikat on saanud. Või mis palju – et üldse sai. Tegemist on väga hea tükiga.

Kuna ma ise olen väga narratiivikeskne, siis on mulle see ka teiste loomingus oluline. Kõik muu

peaks tulema selle kaudu. Seetõttu mulle ei meeldi näiteks ka teater või film, kus süžee oleks justkui ära kaotatud. Segi paisatud nõnda, et jääb lõpuni päriselt tabamatuks. See võib olla kohati arusaamatu või kindla süsteemita, aga peaks siiski olema selgelt tunnetatav.

Oled tegutsenud nii Tartus kui Tallinnas, võrdle neid linnu.

Tartu on lähedalt unisem ja vabam. Inimestel ei tundu nii kiire olevat. Üldiselt tundsin ennast seal paremini ja otsin hetkel võimalust või vabandust sinna tagasi kolida. Eks paistab, äkki õnnestubki.

Su juttudest kumab vastuoluline suhe kujutavasse kunsti. Millise tundega jälgid kujutava kunsti esitust?

Kunsti ajaloo probleeme olen arutanud koos sõbradega. Õigem oleks vist tegelikult öelda, et sõbrad arutavad minu eest. Mina tavaliselt lihtsalt kuulan. Teinekord isegi huviga. See tähendab, et mul ei ole midagi olulist öelda.

Kui rääkida stiilidest, siis lemmikut mul kindlasti pole. Kunsti ajalooõpikust võib ju üks või teine maalitehnika või kujutuslaadi põhjendus meelde jääda, aga lõppkokkuvõttes saab kunstiteost hinnata vahetu kogemuse kaudu, mitte kindlat stiili otsides. Stiilid kui sellised on paljuski õpitavad ega oma minu jaoks kõige suuremat tähendust. See on lihtsalt meetod, ehkki võib olla hästi põhjendatud, kuidas oma mina lõuendile panna.

Aga seejuures meeldib ilmselt siiski kõige enam realistlik kujutuslaad. Selle kaudu hakkab minu jaoks konkreetse taiese süžee, mis mulle ongi vast kõige olulisem, ehk paremini tööle, vaataja fantaasiale seatakse piirid.

Kunsti tuleks vaadata avatud meeltega, üritada mõista seda, kuidas kunstnik kujutab iseennast ja oma tundeid, kuidas ta suhestub maailmaga. Teinekord on ka nii, et kui kunstniku tausta ei tunne, siis ütleb ka teos palju vähem. Aga see pole kõige olulisem. Kuigi igasuguse loomingu taustsüsteem on mulle alati väga oluline. Näiteks sotsrealismi ei saa kuidagimoodi ette kujutada, mõtlemata tol ajal valitsenud süsteemile, mis oma ideoloogia kaudu seadis ka kunstile piire. Kui lisaks mõelda,

et kunstnikul kui loovisikul on äärmiselt raske alluda mingile kindlale süsteemile või ettekirjutusele, siis sellist konflikti on ju alati huvitav jälgida.

Tegevuskunst on minu jaoks aga üks kerglasemaid. Sellega proovitakse peegeldada reaalsust, midagi, mis on niigi silmaga nähtav, aga negatiivsete meeltega ja lahendusi üldiselt ei pakuta. Peale selle mängitakse liialt palju sõkile, ehkki ma ei oska ette kujutada tänasele inimesele midagi piisavalt ehmatavat. Mõrv? Võib-olla. Olen käinud paar korda tegevuskunstiüritustel, aga fiilingut pole saanud. Äkki see rööm peabki jääma rohkem esinejatele?

Kas on kavatsus tulevikus millegi suuremaga hakkama saada, näiteks raamatuga?

Üritada ju võib. Selleks on vaja muidugi kirjutada. Ja siis kirjutatuga ise rahule jääda. Seda ei juhtu tihti, aga eks paistab. Mõne pikema teksti kirjutamiseks on loomulikult tarvis ka suuremat enese-distsipliini.

Sa oled öelnud, et tahad jälgida inimõtte arengut. Kas proovid seda teha filosoofilisest vaatepilaanist või jälgid seda, mis toimub siin ja praegu?

Mõtlen siin eelkõige seda, kuidas inimene ise on end läbi aja defineerinud. Mida ta on oma mõtete ja mõtte kohta arvanud. Sellele on võimalik läheneda mitmeti. Mina üritan teiste loomingust lähtudes selgitada enese jaoks ühe või teise kunstniku või kirjaniku arusaamist endast ja ümbritsevast.

Kui tähtis on eneseanalüüs?

Võib-olla olen enesekriitilisem kui peaks. Tuleks valida mingi kesktee. Selleks võiks olla näiteks see, et pärast kirjutamist midagi üle lugedes ei peaks ise piinlikkust tundma. Kõiki elu aspekte, kõiki suvalisi situatsioone ei saa kujutada kirjanduslikult. Nii lihtne see ongi. Võiks olla.

Näiteks on mul arvutis hulk lugusid, mida ma eneset-

sensuuri mõttes ei saa kunagi avaldada.

Tahaks jõuda selle momendini, kus oma looga küll ise rahule ei jää – see on loomulik –, aga et oleks võimalik tunnetada teavat värskust. Tahaks, et lugu ka iseennast üllataks.

Kirjutamist ei saa õppida. Selleks peab olema lihtsalt mingi sisemine tung. Kõigil seda vist ei ole, aga väga paljudel, tundub, et on. Kui ümberringi vaadata. Aga areneda saab alati. Ja alati on lihtsam alla anda. Ükski kirjanik pole algusest peale kirjanik, vaid kujuneb selleks läbi elu.

Hannes Sarv (23) debüteeris kirjandusilmas 2006. aasta juunis Värske Rõhu viiendas numbris Aron Heeli nime all looga „Diagnoos: skisofreenia“. Kirjutamiskäiku jätkas seitsmendas numbris jutustusega „Tallinn-Kiisa“ (pseudonüüm Ganesh). Lõpetanud Tallinna 21. Kooli (2002) ja Tartu Ülikooli ajaloo eriala (2006). Hetkel õpib Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituudi magistriõppes ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajaks.

fs: 2004: 2007

Paavo Piik

“2004”

fs

Tuum, 2004

fs: 2004

Ma olen pikka aega mõelnud, kuidas oleks vaja koostada luulekogu, mis võtaks kokku tõeliselt head tekstid kaasaja Eesti luules. Näiteks kõik, mis on avaldatud pärast aastat 1995 – ütleme viimase kümne aasta saavutatud kõrgused. 25 teksti eri autoritelt. Tõestus, et on loodud. Kaaned võiksid olla mustad ja revääril pildid raudteerööbastest.

Kohustuslikuna oleks üks neist tekstest siis fs-i oopus *fs – kes ta on ja kust ta tuleb*. (Kogu peaks algama Rooste kõnega sellest, milleks on meile vaja luulet.)

pataljoni komandör / elas aastaid samas kandis / talle öeldi seltsimees / kylma ja pimedada taeva all / on inimesed vennad ja õed (lk 11). Autor hakib ridasid ja oma mõtteid, lehekülgede viisi, saavutades ühest küljest veidra tõelikkuse, aga teisalt loobunu pretensioonituse.

Mulle tundub, et nende ridadega, oma kolmanda luulekogu avatekstiga, suudab fs sama, mida autori alteregobänd Joy Division oma kunagise singliga “Love Will Tear Us Apart” – väljub ühe hetkega tumemeelsete tavafännide kogudusest ja astub teismeliste postritele ja bussipeatuste seintele. *kes need eestlased yldse on? / see on väike rahvas / kirglik nagu itaallased / aga sissepoole / väljast see ei paista / tunded nagu tuleleegid / põletavad sisikonda* (lk 7-8). Kui selle teksti kohta küsida, siis sümptomaatiliselt kuuleb vastust, et „Ma

tavaliselt luuletusi ei loe, aga see oli küll väga hea”. Paremat komplimenti luuletajale ei saa.

Mida fs varem tegi? Kust tema plaati saab? On sel veel häid lugusid? Popmuusika allegooria näib jätkuvalt sobiv, arvestades, kui palju võtab fs ise malli laulutekstidest. Iseäranis “2004” esimene pool mõjub kõrvaklappidega muusikakuulaja poeesiana, kuni nii kaugele, et *ma nägin veidraid asju* meenutab ülesehituselt väga Joy Divisioni laulu “Wilderness”. *ma nägin veidraid asju / suuri metallist loomi / kellel ei olnud jalgu / aga kes liikusid ometi nobedalt / ma nägin veidraid asju ja I travelled far and wide through many different times / What did you see there? I saw the saints with their toys / What did you see there? I saw all knowledge destroyed / I travelled far and wide through many different times* (lk 18). Reakordused ja lihtsad, laululikud kujundid toovad aga välja minu jaoks kesiseima osa “2004” tervikust – luuletused *need pole Sinu käed* ja eriti *päikeses põlenud põllud* ei toimi, ebaoriginaalsete teemade tõttu ei kanna nad välja iseeneeste esteetilist ideaali. Kui sama võib öelda avaoopuse kurja ja lapsiku venna kohta lehekülgedel 30–34, siis terve “2004” esimese poole meeoleolu võtab minu jaoks hästi kokku arvuti ees istumise luuletus: *lambid vilguvad / kahvatu valgus / voolab ekraanilt / yhest maailma otsast teise / liigub mu sõnum sinuni*

/ mis me kyll teeks / kui tehnikat poleks (lk 20). Võrreldes avaluuletusega on järgnev pingutatud, muusikat kuulav ja inspiratsiooni otsiv.

Mõnede eranditega esimeses pooles, aga üldisemalt alates hingetõmbest leheküljel 37, iseloomustab fs-i uut luulet eelmise "valgete kaantega raamatuga" võrreldes suurem distantseeritus ja alaütlemine. Vormiliselt tähendab see riimist loobumist, "valges raamatus" leidub veel viidinglikke salme: *me tuleme laevadelt kirved on käes / ja röövime naisi vilja ning lambaid / sel õhtul ma puhtana magama läen / ei verega pese ma oma hambaid* (lk 41). "2004" leiab struktuuri mõtteleogikast ja -voolavusest. Tunnetuslikult on "2004" samm pateetilisest luulest teravmeelseni: "valgete kaante" liialdatud morbus asendub küpsema, tragikoomilise tähelepanemisega *naha- ja suguhaiguste haigla / uksele kohtan elavat klassikut / ytleme teineteisele tere* (lk 51). Uus fs võidab sellega oluliselt juurde värve ja pooltoone. Samas on ajalukku kadunud romantiline ja mänguline fs, kes mõnel puhul valgete kaante vahel naeratuse võis näole tuua (*ketid läbi mu silmade* – lk 46, *õudus astub tupp* – lk 22). Ehk võib mainitud reakordusi ja kohatist pingutatust seletadagi katsega elustada fs-i noorromantilist külge, mis tunnetuslikult enam välja ei vea? "Kahe tuhande nelja" fs, nagu näitavad mitmed luuletused (*armasta mind yheksast viieni*, lk 74; *ja jääbki ainult üks kysimus*, lk 75), on võimeline majesteetlikuks, aga mitte enam süütult romantiliseks.

Sisuliselt esitab „2004“ spektri eksistentsialistliku elutunnetusega inimese emotsioonidest. See tähendab pidevtagamõtetena surma ja haigusi, minakõneleja vastandamist ümbruskonnale, armastuse ja läheduse kobamist pääseteena. Eksistentsialisti suurim vaenlane on rutiin: *ja jälle me läheme välja / lõuad raseeritud / värvitud silmad / jälle me astume bussis / või autosse* (lk 34). Selle vastu tuleb seada võimalikult kontrastseid pirolukordi: *kui inimene sureb / siis kolkuvad uksed / söidavad*

autod ... kass peseb silmi / möödujatel on kiire (lk 69). Raamatukogus istujale tuletatakse meelde, et siinsamas võib mööda kõndida keegi, kel taskus pakk žilette (lk 40–42); öine mõtleja otsib kaaslasti tüdrukutest, keda ema ja isa sunnivad hooratööle, pekstes neid taburetiga (lk 66-7). Mis päästab liigse tragiseerimise ja vastava kujundliku üksluisuse (must, külm, tyhi), on (enese)ironia – fs-i kõrvaltvaatajalikum mina, keda „valgete kaantega raamatus“ leidus veel vähe, tõstab kahe tuhande neljas järjest rohkem pead. Iseäranis paistub see kogu teise poole alguses, kus lühematesse luuletustesse (alates lk 44) on kätketud seesama loobumus, mis teeb „2004“ avaluuletuse nii mõjuvaks. *öösel kolmveerand neli / harju ja kuninga tänava nurgal / kõik on vaikne / miski ei liigu / ... / oleks ma luuletaja / kirjutas luuletuse / ma olengi / pudelikorjaja / tuleb niguliste poolt* (lk 44). Olemise ängi kirjeldajana mõjub fs mulle stamplikuna, aga see, mille ta seab musta, külma ja tyhja tegelikkuse vastu, on puhuti geniaalne.

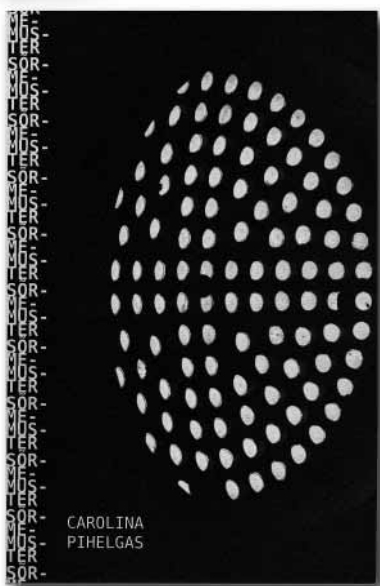
Mis toob mind omakorda tagasi alguse juurde – mõte koostada „parimate“ tekstide kogu tärkas nimelt soovist tõestada tavalisele luulekaugele inimesele, et kaasaja luule ei tähenda tingimata hermeetilist soigumist, mis kättesaadav valitutele, huvitav värsiseppade enese vähemusele. Viimase kümne aasta jooksul on loodud tekste, mis tõusevad kõrgemale omaenda suletud vooludest, mille lugemine ei eelda teatud maailmavaadet ja sammu. „2004“ on kogu, milles fs seda osaliselt suudab.

Kolm head luuletust:

fs – kes ta on ja kust ta tuleb (lk 7).

ja jääbki ainult üks kysimus (lk 75).

vaatasin dokki natsidest (lk 49).

Vaiksed aimdused

Brita Melts

“Sõrmemuster”
Carolina Pihelgas
Verb, 2006

Möödunud aasta oli luuledebüütide poolest üsna märkimisväärne (kas rohkem või vähem kui tavaliselt, sellest ma ei räägi), ka „Sõrmemuster“ on üks neist vägagi tähelepanuväärseist. Juhtumisi olen kahel korral kuulnud/näinud Carolinat oma luulet esitamas. Esimesel korral oli see Tartu Kirjanduse Majas eelmise aasta oktoobris – tol korral jättis luule niivõrd mõjusa ja emotsioonika mulje, et tekkis tõsine tahe sellesse põhjalikult süveneda ning aimatava lummavuse tagamaid uurida. Teistkordselt (peale seda adusin, et esimese ruumiline olustik oli siiski pisut sobimatu, kuidagi Pihelga luule atmosfääri vägivaldselt allutav) nägin teda aga kohvikus Vaikne Nurgake. Tuleb tõdeda, et sealne õhkkond oli sellise luule jaoks absoluutselt sobilik. Kujunesid uut laadi mõtteringlused kuulnud poeesia põhjal. „Sõrmemuster“ ongi vaikne kohvikuluule. Selline meeldivalt rahulik, tundeline, vaimselt vaikne, väikestviisi idülliline, unelev.

Juba luulekogu esimene alajaotus ütleb, et olulisel kohal on aimdused. Järjepidevalt kerkivad esile erinevad tajud, aistingud. Näiteks osutuvad tähelepanuväärseiks mitmesugused lõhnad, need võiksid muuta mineviku kuidagi olevikuski kohalolevaks. Lõhna mäletamine

on igati oluline, hoidmaks alles midagi omast, möödunud hetki, et tervik püsiks koos (lk 45). Terviku ja pidevuse materialiseeringuks on kodu, maja. Ajuti lisandub sinna seletamatu paine ja saladuslikkus, mis siiski ei lõhu tervikut, kuna need aimdused ja tajud on nõnda tugevad, et saavad osaks püsivusest ning haaravad luuleatmosfääri enese kontrolli alla, hoiavad teda tasakaalus (lk 10).

Raamat pakub ka tagasihoidlikku armastusluulet. Osas *Leedikule* saavad oma sõnalise kuju õrn tundelisus, inimlik kokkukuuluvus ja usaldus. Kui ümberringi on segadust külvav ning piire hajutav udu, siis kaaslaste väljasirutatud käes peitub kogu vajalik kindlus ja tugi, mis hoiab tasakaalus, silmapiiri raames püsivana. Seetõttu ei heiduta lüürilist mina ka lõputu, pidev ootamine: *Ma ootasin. / Ja ootan siiani / et näha silmanurgast Sind / tulemas* (lk 21). Ajuti hajutatud kindlustunnet süvendab ka, et luuletaja usub õnne, mis kahtlemata ei ole midagi väljamõeldud, vaid peitub küll vähestes, kuid reaalses ja jäävates asjades. Mõned tunded on kõikumatud, püsivad, kuigi tuleb kogeda ka traagilist kodust ja kaaslasest lahkumist ning noorusele omaste illusioonide hajumist. Ühel hetkel unenäod

lihtsalt kaovad: *tean et kaovad lõpuks kõik ööd / kaovad kõik unenäod sinust* (lk 25). Neid ei unustata, nad lihtsalt teisenevad millekski uueks ja ehk viivad kaasa ka selle ängi ning nukra traagika, mis korraks oma painavat palet ses lüürikas ilmutab.

Nooruslik uljus ja julgus viivad luuletaja ka avarilma ning eksootiliste kauguste otsingutele. Kolmandas osas *Ma läksin ära* saab märgiliseks just nimelt avatud ruumi kontseptsioon. Poet läheb seiklema ookeaniavarustele, rännakule suurde ilma, kus muutub oluliseks inimese ja looduse vahelise tasakaalu küsimus. Hämastaval kombel on võimalik ka võõrana võõral maal tunda end omase ja tasakaalukana. Võivad küll olla maailma äär, tundmatud linnud ja ilmatu lai vesi, aga selle keskel on siiski oma saar, üks kindel paik, mida täidab turvaline vaikus. Kui ka luuletaja otsingud jäävad osati avatuiks ning ei jõua lõplikult oma koha leidmiseni, siis vähemalt kehtib teadmine, et päris kodu on see ainus omane paik, kus sisemine kindlus jääb kestma. Võõraid radu käinuna ning tagasi jõudnuna selgub, et kodu on jäänud samaks, sealne soe muutumatus on tasakaalu kehtestaja: *Meil on kõik sama / mängime ikka / neljapäeviti bridži / ja kartuleid käime / võtmas sügiseti* (lk 37).

Viimane alajaotus pakub lugejale pisut rohkem süngust ja nukrust. Eks ajuti teki kõigil teatav väsimus ning järkjärgulise kulumise tunne, seetõttu on ka kinnised ukSED (lk 47) ja aimatav ummikseis igati omal kohal, põhjendatud. Autori perspektiivi läbi peegeldub teatav hirm ja mure põlvkondlikkuse ning juurte pärast: *Kus lõppevad esivanemate / juured?* (lk 41). Samas luule ei juhata lugejat sugugi masenduse ja lootusetuseni, vaid pakub hoopistükkis põgenemise taustaks sulaselge lootuse ning tugevuse (lk 42). Oluline on, et luulekogu tervikuna moodustab ringi, mis kujutab autori rännakut, kusjuures läbivalt on oluline sõnade tagant kumav kontekst, on vaja haarata laiema luule kirjutamist ajendanud taustasid. Teekond saab alguse mõistmisest, et elul peab olema avarus ning luuletaja suundub maailma ennast avastama. Koju naasnuna

pöördub autor tagasi vanade esemete juurde, värsid toovad need asjad tagasi sellesse olemasolusse, mis vaatamata äraolekule on säilinud samana. Ühtlasi muutub aktuaalseks ka ajalugu, justkui luuletaja jõuaks ringiga tagasi minevikku. Ega see nii võimatu polegi, kuna Pihelga luules on läbivalt oluline ka ajatus, mis kindlustab autori enese maailma muutumatuse ning turvalisuse.

„Sõrmemuster“ on omamoodi sõnomaagia. Vaikusega täidetud sõnad on pidevalt kohal, nad tungivad isegi kohviauru sisse ja sulanduvad sellesse, samas võivad nad luuletajat ka omamoodi aheldada. Midagi kirjalikult jäädvustatud võib osutada üdini piiravaks, võtta igasuguse väljapääsu. Ometigi on sõnal ja keelel ühtsus ja pidevust tähistav funktsioon. Kuid mis juhtub, kui keel hakkab ununema? Kui ümbruses on udu, siis on kõik ähmane ning segane, ka tõeluse keel. Ja tasapisi hakkavad tekkima valed ilu tõelisusest: *Olen oma keelt hakanud unustama / märkamatuult olen seda vist tahtnud, jah. /.../ Ma olen hakanud endale valetama / ilu tõelisusest. / Ilusaid valesid* (lk 15). Tahtlik unustamine ja meelega tekitatud näivuse vari võib ühelt poolt olla küll terviku seisukohalt häiriv, kuid ometigi on ka näivusel elukõiksuses oluline koht – selle kaudu saab luua unelmaid ning aimdusi. Carolina jaoks on mõningad valed ilusad, seega on keele unustamine tema jaoks omamoodi vajalik ja vältimatu, et saaksid tekkida ilusad illusioonid, unistused. Võibolla keel aheldab liigselt tegelikkuse külge. Aga kui ilu tõelisuse kohta peab looma valesid, kas siis üldse on midagi kestvalt ilusat selles keelest kammitsetud reaalsuses? Kindlasti. Tuleb välja, et esialgu näivusena tunduv unenägu võib mõnel hetkel olla hoopis reaalne mälestus, kild minevikust, midagi sooja, mis on kindlalt kuulunud luuletajat ümbritsevasse tegelikkusesse, kus ajuti ilmneb ka kodukäijate lähedus, mis samamoodi kuuluvad sellesse maailma, mille üks osa on unenäolisus. Carolina maailm lubab nende kohalolu ilma väikseimagi hirmuta. Luuletaja on seadnud sõnadesse seda, mida seal temale olulisel kujul varem ei olnud. On ulmalaadne lugu, mida esitatakse tundeliste rõhkudega, ja sellega käib kaasas mähkumine

aimduste hämarusse. Ühelt poolt tõelus ja mälu, teisalt vaid tajutav hägu, aga nad kuuluvad kokku.

Tegelikkusetasand on otsekui une ja kujutluse peegeldus, neil on selge ühisosa ning nad kulgevad paralleelselt. Lähtepunktiks on autori enese teadvus, elutunnetus ning kogemused, ometigi püüab luuletaja neist kõrgemale tõusta ning mõtiskleda nii minevikuliselt kui ka tulevikuliselt kaugemate tagamaade üle: *Millegipärast ei tunne ma hirmu / oma saatuse ees* (lk 52) – ja just seetõttu ei ilmne luulest mingit arglikkust ega pelgust edasimineku ees. Ajalik ja ajatu võivad vabalt olla üheväärsed, kuna inimene on ühtmoodi igavene ootaja. Ükskõik, mis oleks või on olnud, autoril püsib trotsiv ning julge vaim, mis ei tagane. Paratamatult või mitte, peamine on siiski see tunnistus enesele, et *ma ei arva / et mul oleks / mingit õigust / taganeda* (lk 48).

Luulekujunditest rääkides mainiks, et leidub huvitavaid siirdeid, ka üksikuid mõtlemapanevaid sünteesiaid. Näiteks kui luuletus kõneleb ausalt rääkimisest, ühildub sellega *mu silmad on väsinud / vales* (lk 26). Kummalisel kombel haarab lausutud valesid kõige traagilisemalt just nägemine. Eelpool viidatud sõnomaagiale võiks näitlikustamiseks tuua võrdluse, milles sõnad *on kui valged / valged rünkpilved* (lk 9), omamoodi kättesaamatud ja läbitungimatud ning siiski vältimatud. Tähelepanuväärseks osutuvad ka loodud personifikatsioonid, mis võivad ju tunduda klišeedena, kuid piisava meeleoluga osutuvad need siiski märkimisväärsiks, nt *Üks aimdus roomab..* (lk 10). Põnevust ning mõtlemisainet pakub ka paaril korral ilmuv sümbol jääs meri, mis võib samaaegselt olla järjekordne muutumatuse ning kindla jäävuse kinnitus, kuid ka ajutine ummikseis.

Püüdsin mõtiskleda, mis võiks olla sõrmemuster kui metafoor konkreetsemalt. Jõudsin otsusele, et selleks ongi vaikus, mis võtab verbaalse kuju. Luulest õhkub tasakaalu ja rahu. Valitsevale vaikusele loob Pihelgas ise kinnitusi, näiteks fraasiga *ei karju* (lk 14). Vaikust kannavad mõneti edasi isegi kõlad

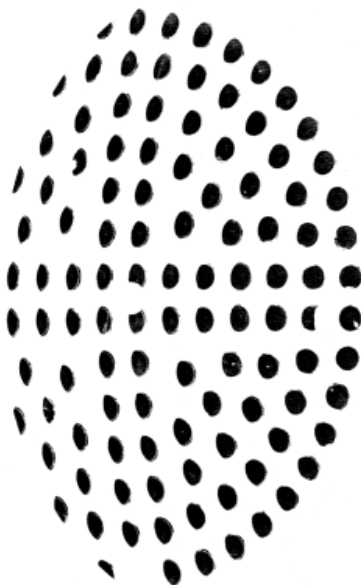
ja häälsused, sest tasasesse atmosfääri ajuti tungivad hõiked ning kääksatused vaid kinnitavad üleüldist rahulikku meeleolu, lakkamatut vaikust: *hinged krääksuvad / vaikselt väga / vaikselt* (lk 12). Luules on vaikus kaotatud kramplikesse sõrmedesse (lk 24), seega võiks muster olla selle vaikuse uus väljatung, saamine sõnaks, värsiks. Sõrmemuster kui kujund muutub lõpuks millekski aegumatuks, tuleb unenäopõimija ja *koob kangasse ka / vaikuse mõistmise / ja rahu* (lk 54). Sõrmedesse takerdunud ning säält tungivalt väljapääsu otsinud vaikus saab pidevuseks ja ajatuks mustriks, jääb püsima. Läbinisti domineerivat vaikust ning salapärast unelikku hõngu kinnitavad ka poeesiasse kätketud epiteetid, mida leidub vaid üksikuid ja needki on kuidagi saladuslikult hiilivad, tagasihoidlikud. Tühja ja tasase juures on kohal ka pühalik hõng, mis tõepoolest võiks kanda silmapiiri puudutamiseni: *Puudutades silmapiiri / kas ulataksid / kää?* (lk 20).

Laias plaanis kätkeb luulekogu peamiselt ilusat idüllit, lüürilist isiklikkust ning kodukesket emotsionaalsust, kuid sellesse lisandub häiriva momendina põhitooni katkestus, mis justkui lõhub üldpildi harmoonia: paneelmajad ja lennukid kui rauast linnud. Ilmselt on selline lüke tahtlik. Kuna luuletaja ruum on enamjaolt ääretult avar loodus, avatud maailm, kus on koos valgus ja soojus, siis võib sellistes vahelepõigetes näha kinnitust luuletaja sisemisele harmooniale. Need kohutavad paneelmajad ja lennukid võivad ju kuskil olla ja autor võib neid ka märgata, kuid samas on teadvus suuteline sellest ümbritsevast väljuma ning keskendumata taas vaikusele.

Kui peamiselt on Pihelga suures osas vabavärsilised luuleread mõnusalt lühikesed, tasakaalukad ning harmooniliselt rütmistatud, siis ühel hetkel tuleb sellesse katkestus (lk 45), mil värsiread muutuvad kuidagi üllatuslikult pikaks ja ei haaku ülejäänud tekstidega. See on omamoodi mõnus vaheldus, hetkeline kõrvalepõige, et koheselt naasta üldpildi rahulikku ning vaiksesse raamistikku. Püüdsin pihta saada süsteemile, mille järgi oli komasid pandud. Kohati (küll üpriski juhuslikult, harva)

oli neid, samas puudusid nad jällegi üsna ükskõikselt. Üksikute vaheleluketega tekib arusaamatus, segadus: miks, kas plaanipäraselt või juhuslikult, kogemata? Mida nad tähistavad? Ilmselt tuleks vastuseid otsida neist aimdustest, mis on kogu aeg ümbritsevas salapäraselt kohal.

Luulekogu üldmulje on üpriski mitmekesine. Korraga on seal kirjas midagi ilusat ja meeliülendavat, traagilist ja kurba, unelevalt tuttavat ja ka üllatuslikult uut. Kultiveeritud vaikse ilu märgid, kaasahaaravalt lihtne ja samas väga sujuv keelekasutus ning omajagu lummas vorm jäätavad endast maha üsnagi täiuselähedase lüürilise hõngu, mida toetavad mahe tonaalsus, väljapeetud stiil, piisav emotsioon ning hämar tähendusrikkus. Nooruslik uljus, julgus ja vabadus, samuti valgusmäng sellega, kuidas trotsida üksindust maailmakõiksuses, muudavad poeesia elujõuliseks ning meeldejäävaks. Luulel on salapärane võime lugejat lõksu püüda, sellest võib sõltuvaks jääda ning ajuti tekib tugev vajadus loetud värsiridade juurde tagasi pöörduda.

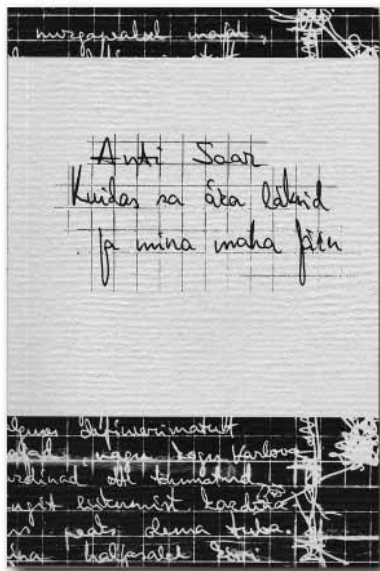
Ainult kirjanik ja sõnad

Greta Tamošiunaite

“Kuidas sa ära läksid ja mina maha jäin”

Anti Saar

Eesti Keele Sihtasutus, 2006

Hiljuti ilmunud „Kuidas sa ära läksid ja mina maha jäin” on Anti Saare silmapaistvalt omanäoline debüütteos. Eriliseks teeb romaani see, et kuigi teksti iseloomustab läbipaistev subjektiivsus, on teos siiski enamat kui tühine enesekeskne monoloog. Kirjapandu on filtreeritud läbi minajutustaja isiku, oluline on, mis puudutab teda ennast, kuid tundliku inimesena on ta oma tunnete lisaks märganud ka ümbritseva keskkonna pisimaid detaile. Need detailid on eelkõige katalüsaatoriks mitmesugustele mõtetele, mis kihutavad läbi kirjutaja aju kõikidesse suundadesse. Pidepunkt, mis takistab kõige laialivalgumist, on kirjajooni vedav pastakas.

Teost võib määratleda nii lühijuttude kogumiku kui romaanina, sest üks tekst kolmest on arusaadav ka ülejäänud kahte lugemata. Samas moodustavad kõik kolm teksti terviku, sest kui on loetud näiteks lugu „Kuidas sa ära läksid ja mina maha jäin”, muutub ka sellele järgnev „Kosmoseodüsseia” tähendrikkamaks.

Raamatut avades vaatab kõigepealt vastu luuletus. Oma kõrgetasemelise sõnastusega on see kutse ka ülejäänud teosega tutvumiseks. Suurt põnevust loob luulerida *ei tea keegi*,

kuhu kirjajoon on teel. Järgnevalt tehakse proosale üle minnes juttu lüngast Karlova kohal ja tutvustatakse kirjaniku loomepõhimõtteid. Seejärel kirjutatakse pealkirja all „Kuidas sa ära läksid ja mina maha jäin” üks lugu lahkumisest ja tagasi tulemisest. Viimane osa on pealkirjaks saanud „Kosmoseodüsseia”. Siin ei räägita millestki ulmelisest, avakosmost mainitakse vaid David Bowie laulusõnad. Sellegipoolest on pealkiri sobiv, sest eks Tartugi oma inimesete ja asjadega on osa maailmaruumist. Argises Tartus oma mõtetes ekslemine ei pea olema vähem eksootiline rändamisest avakosmoses. Tuleb vaid fantaasia tööle panna.

Romaan „Kuidas sa ära läksid ja mina maha jäin” ei ole lugu klassikalises mõttes. Sündmused on väga vähe, võiks isegi öelda, et üldse mitte. Peategelasi on ainult üks – minajutustaja. Kõik, mis kirja pandud, on vaid mälestused ja mõtted. Mõeldud on täiesti tavaline ja iseenesestmõistetav. Samas ei ole, sest sõnade abil tarretatud hetki saab põhjalikult uurida. Ka kõige tavalisem stseen, näiteks see, kuidas tänavat mööda kõnnib mees, saab tähenduslikuks. Tähendus on siin siiski teistsugune kui harjumuspärasel lugu esiplaanile seadvas romaanis. Klassikalises

romaanis peavad kõik osad omavahel klappima, kõigol on omavaheline seos. Lihtsalt niisama kirjutatud ei ole. Anti Saare raamatus me tänaval kõndivat meest teist korda ei kohta. Tal ei ole teksti jätkuvuse seisukohalt tähtsust. Siiski on ta oluline. See mees on osa tegelikkusest, osa elust, kus üks stseen ei ole tingimata teisega seotud. Ta on täiesti tavaline isik ja autor on temast kirjutanud neutraalselt, aga juba temast kirjutamine näitab midagi. Iga elatud hetke, ka kõige tühisemana tunduvat, tuleb märgata ja väärtustada. *Carpe diem* – nagu öeldakse.

Niisugused “nopitud” hetked ongi raamatusse talletatud. Hetked Karlovast, Pariisist, lapsepõlvest Lõuna- Eestis. Tegemist on küll mälestustega, ent kirjapanduna on need veel midagi muud. Need saavad kirjanduseks oma loogika ja reeglitega, kus autoril on vabadus isikliku soovi ajal ajas ja ruumis asukohta vahetada, üht või teist hetke lühendada või pikemaks venitada. Autor kasutab seda võimalust. Veelgi enam: kirjutatud sõnad ja laused aitavad minevikku uuesti kokku panna, luua omaette maailm, kus autoril on võim kõigi tegelaste üle. Ta saab otsustada, kes mida ütleb, kuidas käitub. Autor on loodud maailma jumal, ometi ainus, kelle tegevuse üle ta otsustab, on tema kirjanduslik teisik.

Ta vaatab iseend minevikus ja kirjeldab juba olnut. Kord näeb ta mineviku-mina vaatamas aknast välja, seljaga tema poole. Loodud efekt on põnev: tekib lausa kehaväline kogemus. Teiste puhul jääb ta paraku vaid vaatlejaks, andes siiski mõista, et soovi korral saaks ta neile sõnu suhu panna.

Autor püüab olla korraga nii tegevuses sees kui ka sellest väljas. Arusaadav – tuleb säilitada kontrolli jutustuse üle. Liigne sisseelamine võib teksti hapra sidususe kaotada. Sõnad võtavad siis võimust ja kirjutaja võib küll pastakat liigutada, kuid seda enam mitte juhtida. Enamasti jääb autor otsustajaks. Alati siiski mitte. Kuigi laused ja sõnad säilitavad loogilise ja arusaadava struktuuri, võtab aeg-ajalt võimust kahtlus. Mitte vormis, küll aga

sisus. Nagu iga kirjutamisega tegelev inimene, märkab temagi, et sõnad ei suuda sageli ideed täpselt väljendada. Kuidas siis end pettumusest säästa? Ehk tasuks proovida väikest kavalust, öelda näiteks, et kogu tekst on vaid kirjandus, ei midagi muud. Ometi jääb mulje, et tegemist on autori jaoks enamaga kui vaid kirjandus. Miks seda mitte tunnistada? Ehk muutub tekst, mis stiililt meenutab õrnalt ehk V. Woolfi tegelaste sisekõnet, liig isiklikuks?

Selle mure vastu aitab enese võõrandamine kirjutatust. Autor on seda teinud kahel viisil. Esiteks on sisekõneliste lüüriliste mälestuste vahele aeg-ajalt pikitud teoreetilisemaid monoloogilõike, näiteks punktidenäidet esitatud tõdemused linna olemusest (mida võib tinglikult pidada ka teose sissejuhatuseks). Huvitavaks vahelepõikeks oli ka arutlus nullkraadist ja vaikusest, mis ei tükigi küll muust tekstist märgatavalt esile, sest kogu teose vältel on autor säilitanud teoretiseerivat kirjutamist, kuid mis sunnib lugejat siiski hetkeks unustama jutu tuuma – selle, mis toimub Pariisis poisi ja tüdrukuga.

Teine, veidi märgatavam aeglustumine leiab aset siis, kui lugeja jõuab osani “Tähelepanekud elust”. Siin on püütud vaadelda elu objektiivsemalt. “Mina” asemel räägitakse “neist”. Põhiliselt tehakse juttu naabritest, kuid ka Aalto taburetti, Tartu kaubamaja ning populaarsemaid lastele pandud nimesid on peetud võrdväärselt huvipakkuvateks teemadeks.

See vahepala oli iseenesest küll nauditav lugemine, kuid selle olemasolu põhjus on küsitav. Eriilmeliste tekstiosade esinemine kaasaegsetes romaanides pole sugugi ebatavaline. Sellist võtet on palju kasutatud, midagi uudset ja erakordset selles ei ole ja seega ei saa seda nimetada puhtalt vormiekspereimendiks. Autor on siiralt tunnistanud, et *ei haara mu sõnad enam avarust nagu ehk algul, millalgi ammu – poognate kaugusel*. Kas vahepala põhjuseks on siis vaid raskused eelnevalt kirjutatu jätkamisel? Nii ju puruneb illusioon kõiketeadvast autorist.

Olgu lugeja illusioonidega kuidas tahes – nende loomine polegi olnud eesmärgiks – ausus on teose suurim väärtus ja omapära. Tegemist ei ole raskeoelise pihitimuse või tühise virisemisega, vaid ausa tõdemusega, et elu on täis salapära ja kõhklusid. Elus on palju niisugust, mida inimene kontrollida ei saa. See kõik tuleb kuidagi üle elada. Autor on seda inimeksistentsi külge kirjendanud nii, et see läheb hinge. Ju on selles siis midagi äratuntavat.

Siiski on kõik, mis seni teose kohta öeldud, vaid tuuma ümbritsev. Kõige keskmeks on sõna olemus. Proovitakse, mis sellega teha saab, kuidas see paindub ja millal vastu hakkab. Sõna on muutunud nii tähtsaks, et vahel on raske aru saada, kas valitseb autor sõnu või sõnad autorit. Ometi on see pastakajoontest Kohila

kaustikusse loodud maailm põnev, hoolimata sellest, et midagi justkui ei toimukski. Lugu aga polegi nii oluline. Naudingut pakuvad hoopis laused, mis on täis ootamatusi nagu Ameerika mäed. Ja kartma ei pea, sest kõik toimub tõesti vaid paberil, nagu autor mitmeid kordi rõhutab. Seda huvitavam on, et mittemidagiütlevad jooned, sõnad, tähendavad nii paljut, et lugeja saab neid silmitsedes panna oma peas kokku nauditava, meeli paeluva teose.

Kirj + m2ng = miip mikro eksp

Karin Kiisk

“Tekstiläät. Kangelasema toitepiim.”
Miip-, mikro-, eksp-kirjanduse antoloogia
ID Salong, 2006

Võib mõnikord võrdlemisi tühida sellest, et kõik raamatud on neljakandilised ja tähed raamatutes enamvähem ühesuursed ja moodustavad sõnu, mis moodustavad täiesti arukaid lauseid. „Miip“, „mikro“ ja „eksp“ kirjanduse antoloogia „Tekstiläät/Kangelasema toitepiim“, 2006. aasta üks omanäolisemaid väljaandeid, pakub meeldivat vaheldust. Sest hoolimata harjumuslikust neljakandilisest vormist, on „Tekstiläätse“ kujundus ja sisu siiski piisavalt tavapäratud ja huvi tekitavad.

Mida „miip“ täpsemalt tähendab, jääb veidi segaseks. Tõsi, tuleb tunnistada, „miip“ – misiganes see siis ka poleks, tundub väga õige sõnana selles kogumikus. „Mikro“ seostub automaatselt antoloogia kohati väsitavalt väikse kirjasuurusega. Samuti mikrokirjandus, kui midagi tavalisele (makrokirjandusele) vastanduvat. Midagi, mida peab uurima läbi läätse, millele lähedalepääsemine, mõistmine, nõuab suuremat huvi ja süvenemist. Seevastu „eksp“ ühendub õnneks sujuvalt eksperimentaalsusega, millest „Tekstiläätse“ puhul mööda vaadata ei saa. Eesti kirjanduse üldpildiga võrreldes on „Tekstiläätse“ kahtlemata eksperimentaalne.

Sellesse mikrokirjanduse antoloogiasse on

kogutud pronksjalt läikivaid tekste ja illustratsioone väga erinevatelt autoritelt. On tundmatuid nimesid, on kirjandushuvilisele tuttavaid nimesid. Kogumikku alustab sisukord, mis „Tekstiläätse“ puhul ei tähenda autorite ja tekstide loetelu, vaid hoopis Kivisildniku poeemi „Autori eessõna Eesti Kaitsejõudude raskerelvade sihturite tarbeks tellitud kangelase käsiraamatule“ ja Pilv-Luuk-Vaher-Keil-Kiwa ühiskirjutist „Toite miip“. Kivisildniku tekst mõjub pea isalikult, kui ta oma iroonilisel moel uuele kangelaspõlvele räägib elust ja kangelaseks olemisest, öeldes muuhulgas prohvetlikuna mõjuvad read: *eks seda sihturite käsiraamatutki vaadata põhiliselt / piltide pärast kiidetakse autori fantaasiatõde ning / haiget huumorimeelt ometi on see kõik puhas tõde*. Teine „Tekstiläätse“ sisu edukalt iseloomustav löik on eelpoolmainitud ühiskirjutises „Toite miip“, kus leiduvad read: *Tekstid mis ei kirjelda ega seleta vaid loovad omaenda autonoomia oma enda viimaste kangelasega kuni taibatakse et viimane kangelane ongi tekst*. Edasi jaguneb „Tekstiläätse“ neljaks erinevaks miibiks, kus tekstidele lisanduvad ka kohati liigagi tavalised ja klassikalised illustratsioonid.

Paranoiline miip koosneb valdavalt

proosatekstidest (sekka mõned luuleread ja CV), mis on siis olenevalt autorist kas rohkem või vähem eksperimentaalsed ja üldjoontes ka veidi paranoilised (kas on võimalik, et ka Berk Vaher on tegelikult nukk?). Enim eksperimenteerib oma tekstidega siin Erkki Luuk, kelle „Pedestriaanide õpetus“ koosneb peaaegu tervenisti erinevatest arvudest/tähtedest/sümbolitest (ehk on Erkki Luuk küborg, see seletaks tema masinlikult võluvat proosat).

Obsessiivne miip mõjub teiste miipidega võrreldes veidi ehk liig erinevalt, koosnedes pikemaist, eksperimentaalesseedena mõjuvaist tekstidest. Iseenesest ju vaimukad kirjutised, kuid miskipärast jätavad korralike koolitööde mulje, mis pisut häirib. Erandina võiks ehk esile tuua Mehis Heinsaare „Mikrorevolutsionääri psüühilise anatoomia pidepunkte ja iseärasusi“, kui mikrokirjanduse ideaalautori omamoodi manifesteeriva iseloomustuse.

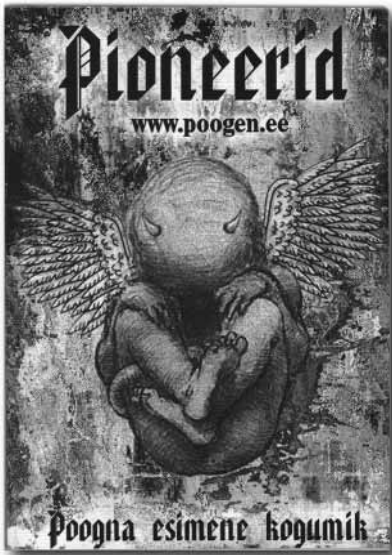
Hüsteeriline miip ja fetišlik miip on kahtlemata mängulisemad, eksperimenteerivamad ja seetõttu ka põnevaimad. Eriti võiks esile tõsta ehk Aune Ainsoni, Adult Wisney ja Barthol Lo Mejori tekste (viimase kahe puhul mõjuvad tekstis läbiviidud eksperimendid nii, et tekib tõepärane mulje masina kirjutatud tekstist). Võrdlemisi ükskõikseks jätab „Vabavada Kasparilt“, tundub, et see oleks võinud kogumikust ka välja jääda, ilma et üldmulje sellest kannataks.

„Tekstilääts/Kangelasema toitepiim“ mõjub sajandialguse avangardliikumiste eestimaise järelkajana, ja kuigi ühiskirjutises „Toite miip“ öeldakse: *..., viies selle tekstile võõra ja samas nii ootuspärase kangelaspära tavapärasest futuristliku masinteadvuse kõneseostest välja, ületades:...*, ei ole antoloogia tekstides siiski palju sellist, mis varasemate avangardistide eksperimente märgatavalt ületaks. Suurim areng on ehk seotud tsivilisatsiooni üldise arenguga. Kui futuristid jumaldasid masinaid, siis nüüdseks on saanud juba igapäevaseks nähtuseks omamoodi ülmasin – arvuti, mis võimaldab

veelgi lihtsamalt tekstiga eksperimenteerimist ning hüperlennukaid fantaasiaid.

Niisiis, kui jätta kõrvale arvuti, see tänapäeva avangardi suur abijõud, siis millega täpsemalt eksperimenteerivad „Tekstilääts“ autorid? Nad kasutavad tekstis märke ja sümboleid, unustavad grammatikareegleid, ei paranda trükivigu (teevad neid meelega?), kohati loobuvad lõpetamast mõtet või lauset ja teevad ühest sõnast hoopis teise. Mõnikord tundub, et need mikrorevolutsionäärid eeldavad liiga enesekindlalt, et nende lugeja mõistab, milliseid viiteid soovitakse teatud isikunimedega (Andreas W, Erkki Hüva, Derrida, Borges jne) mainimisega tekstides anda (ja eriti tihedalt viiteid kohalikule kultuurielule leidub just ühistekstis „Toite miip“). Lauset lugedes võib tekkida tunne, et siin ei olegi lauset või vastupidi, lauses peitub terve kultuurikiht. On täpsust ja tabavust, on sellist sõnadekuhjamist, mis muutub lõpuks mõttetuna mõjuvaks mulinaks, pelgaks kõlamõjukuks.

Kõike seda arvesse võttes ja ühtlasi eirates, on „Tekstilääts“ kahtlemata siiski viimase aja üks tündimust peletavamaid üllitisi. Avangardi ja eksperimenteerimise suhtes üldiselt pelglikud eestlased ei peaks seda küllaltki rahumeelset mikrokirjanduse antoloogiat kohe maha materdama, vaid võiks üritada üle saada väikeriigi väikekirjanduse hirmust ootamatult (hästi) lõppeda võiva mängulisuse ees. Need aga, kes kirjanduse vastu sügavamalt huvi tunnevad, leiavad ehk vägagi meeldivat vaheldust sellest õhukesest, põnevast ja eksperimentaalsest väljaandest.

Kõik on aja küsimus

Martin Rits

„Pioneerid. Poogna esimene kogumik“
Poogen, 2005

Sügavalt enesesse suunatud pilguga müstiline tegelane raamatu esikaanel mõjub oma vastuolulise olekuga, ühtviisi nii ängistavalt kui ka julgustavalt. Teatav skeptiline eelarvamus seguneb kasvava ootusärevusega. Uus kogemus, mis laseb taaskord tunda, et kõik on võimalik. Senised mõtted, naer ja pilgud on peagi vaid meenutus minevikust, osake marionetist, mis hingenukkude edasi kannab. Juba varsti on endine mina muutunud, teadmatuse rahuldatus. Rongireis Poogna esimese kogumiku „Pioneerid“ seltsis võib alata. Veel mõned kilomeetrid, veel mõned leheküljed.

Lugedes eakaaslaste loomingut, tekib tahes-tahtmata teatav võrdlusmoment. Äratundmine. Samastumine. Kerge uudishimuga tutvun noorkirjanike hetketaseme ning mõttemaailmaga. Rongisõit Tallinnast Tartusse ühes Eesti kirjanduse pioneeridega paneb mõtted koos ajaga lendama. Ma ei hakka rääkima raamatu vormist, kujundusest, ülesehitusest ega muust, mis suurt tähtsust ei oma. Oluline on avastada loetust mõni mõte, mis leiab koha minu sisemuses ning laseb seeläbi näha elus kogetut uues valguses. Seepärast ei saagi klassifitseerida kirjandust heaks ega halvaks. Kõik, mis mulle näib oluline,

võib kellelegi teisele tunduda tühisena ja vastupidi. Elus tuleb otsida midagi sellist, mis on meist mingi väärtuse võrra suurem, parem või ilusam, ning selle poole pürgida. Nii nagu iga mägi, nii on ka iga kirjatükk teistest näiliselt kõrgemal või madalamal asuv. Ent rõhutada tuleb vaatekohta. Künegas, mille otsas istun mina, hindab asju just selle nurga alt, nagu mina neid näen. Ja tööpoolest, minu ees olevas raamatus esineb nii kõrgmäestikke kui ka väiksemat mõõtu mägesid.

„Pioneerid“ on kogumik, mis autoritest enam tõstab esile kirjutatut. Suuremas osas avalikkusele tundmatud noorautorid on osavalt varjunud kirjanikenimedele ja lühikeste enesetutvustuste taha, mis ühes lugude ja luulega kujundavad lugeja kujutluses pildi potentsiaalsest autorist. Ehk kergitab tulevik saladuskatet. Seniks tuleb hinnata lugu autorist lahus. Terve hulk sõnu, lauseid, jutte jätavad tühja mulje. Teatav *hollywood*’ilik filmistiil on tugevalt mõjutanud nii mõnegi kirjutamissuunda. Noortele omast fantaasialendu pritsib kõigest hoolimata mitmelt poolt. Mõni teine otsib oma kuulsuseminuteid aga igapäevaelust välja kistud katketega, mis omandavad teatava mõtte vaid läbielanute

südamel, kuid jätvad külmaks olukorraga suhestamata lugejaid. Läbilöögi eelduseks näib paljudele olevat uudsus stiilis või sõnakasutuses. Labane kaasaegsus. Märksa kindlam kombinatsioon saavutamaks edu on traditsiooniliselt ühes loova mõtte ja andega seda vormida. „Minu sõber Bernardino“ tõestab, et lihtsuses peitub geniaalsus. Jutu voolavus ja koospüsimine on märk vabast liikumisest ning kohustuslikust tekstivägistamise puudumisest. Sügav mõte viib läbi lihtsate sõnade sisu lugejani. *Pooleldi lahtised silmad olid täis pisikesi lumehelbeid, kangestunud käed sirutasid ämbri poole, justkui soovides näidata, et ta oli oma ülesandega siiski hakkama saanud* (lk 25). Mis Bernardino nii kaugele viis, jääb saladuseks seniks, kuni „Pioneerid“ käte vahele haarate ja juttu süüvides juhtunust oma nägemuse kujundate. Kirjandus välistab absoluutse tõe ning eeldab mõistmiseks kujutlusvõimet.

Luule lugemise ja kirjutamise eelduseks on vastav hingeline seisund. Selle puudumisel võib nii tarbimine kui ka tootmine lõppeda katastroofiga. Sellest hoolimata on luule küllalt levinud eneseväljenduse viis. Selle juures on aga üks konks – sa kas mõistad või ei mõista seda. Kurb on tõdeda, et kuskilt on pärit arvamus, et kui kirjutamine üldiselt välja ei kuku, siis luuletamisega saab ikka hakkama. Lugejana on säärane mõte veel aktsepteeritav, kuid mis juhtub, kui sellisest seosest juhitud

kirjutajad? Pioneeridel on veel aega ümber mõelda või ennast muuta. Kas ei ole minus luuletaja hinge või on see liialt vanamoeline, ma ei tea!? Iga hetkega, iga meeleoluga sobivad teatud luuleread. Mis praegu ei meeldi, saavad homme meelepärasteks. Kogumiku „Pioneerid“ luuletustest jätkaks siia kõlama osakese minu praeguse hetke lemmikust: *lumme pisar nagu suudlus/ armastatud lumme / naerdes unes äkki katkeb/ katkemise tunne* (lk 76).

Meeleheitlikult jooksen mõtetes ühe õunapuu juurest teiseni, sirutan käe lootusrikkalt oksa suunas. Need jäävad minust siiski lootusetult kaugeteks. Juba märkan uut ja märksa paremat võimalust. Meelepete. Tõde trotsides surun kurblikud silmad kinni ja olen juba loobumas. Reaalsusesse tagasi astudes märkan, et madala rohu seest põrnitsevad mind varavalminud viljad, millest mõned kaunitult päikesepaistes säravad, teised aga esimesi ussitamismärke näitavad. Nälgaselt lõõn hambad ettejuhtuvasse kirjatükki ega peatu enne, kuniks iga teisegi puu vili maitstud. Kibedad allasurutud suutäied vahelduvad magusamate ampsudega, mis ühiselt tekitavad ülesöömisest tulenevat kõhuvalu. Mõne aja pärast on valu muutunud painavaks hüüdeks kauguses. Veidi hirmutavat mõtet järgmisest külaskäigust õunaaeda leevendab teadmine, et kunagi asenduvad praegused hapud portsud naudingut pakkuvate mahlakate kõhutäitega. Või mitte?

Värske Raamat

Nagu poisid vihma käes /

Jim Ashilevi

Värske Raamat 2007/3

“Täiuslikus maailmas ei ole kiskjaid, on ainult inglid, kes ei janune kunagi tragöödia järele. Kelle silmad on selged. Kelle silmavalgetel ei ole kollaseid plekke. Täiuslikus maailmas ei ole kohutavat üksildust. / ... / Mitte keegi ei janune äkksurma järele. Täiuslikus maailmas on meie veri täis kõiki maailma parimaid aineid ja ärkvelolek on kestev eufooria. / ... / Ja mitte kellelgi pole mitte kunagi nähtamatut kuldset revolvrit kukalt kraapimas. Mis sa arvad, mis on need tiivanukid meie selgade peal? Need on mälestused parematest aegadest.” (lk 89-90)

Jim Ashilevi fenomen ei seisne tema nooruses (kui andekad noored oleks haruldus, poleks ju Värskel Rõhul ega Värskel Raamatul suurt mõtet) ega draamavormiga debüteerimises (ega kõik pea luulest alustama!), vaid oskuses rahuliku jälgijapilguga rebida lugejas pinnale puhas ja aus valu, mida ühiskonna osaks kasvamine nõuab. Küllastunud vabaduse maski taha peituvad piirid, normid, reeglid on surunud inimese hirmude ja komplekside rüppe ning ühtäkki on ta nii uskumatult üksi. Silmnägu laial naeratusel, peod trende ja käepigistusi täis, elab ta täiuslikus maailmas, kuldne revolver kukalt kraapimas.

Läinud aastal tödes Jim, et “liba-rõõmulugu on pigem kahjulik, siiras õuduslugu tervendav – nii maailma kui üksikisiku mastaabis” (24 V 2006, Pärnu Postimees). Ja ehe tuikamine silmis-südames, mis näidendi lugemisele järgneb, ongi justkui suur sööm lämmatavalt värsket õhku. Fakt, et “Poisid” on just draamatekst, on küll oluline, kuid mitte möödapaäsmatu. Nagu Andres Noormets, näidendi lavastaja Endla teatris, ütles: Jim on teatri poolt kodustamata (27 V 2006, Eesti Päevaleht) ning tema näidend seisab lihtsast *prêt-à-porter*’st kaugel. “Nagu poisid vihma käes” on voolav pildistik poeetilisel kaunikõlalise teksti ja tumeda siseanalüüsi sees. See on fantaasia, labürint, reaalsuse peegeldus, enesepaljastus, äratus, lahtine aken vihma kätte. Küsimus ei ole “kas”, vaid “millal”.

Auri Jürna,
Värske Raamatu toimetaja

Sisukord

LUULE

kriips: 6

JULIUS JUURMAA: 14

RASMUS MILLER: 20

MERLIN LÕIV: 24

SIA: 28

Proosa

Janis Kokk: 34

Urmas Nimetu: 36

Nirti: 42

Mari Tammar: 48

Hannes Sarv: 50

Intervjuu

Hannes Sarvega: 60

Terva silmaga narratiivis kulgeja

Arvustused

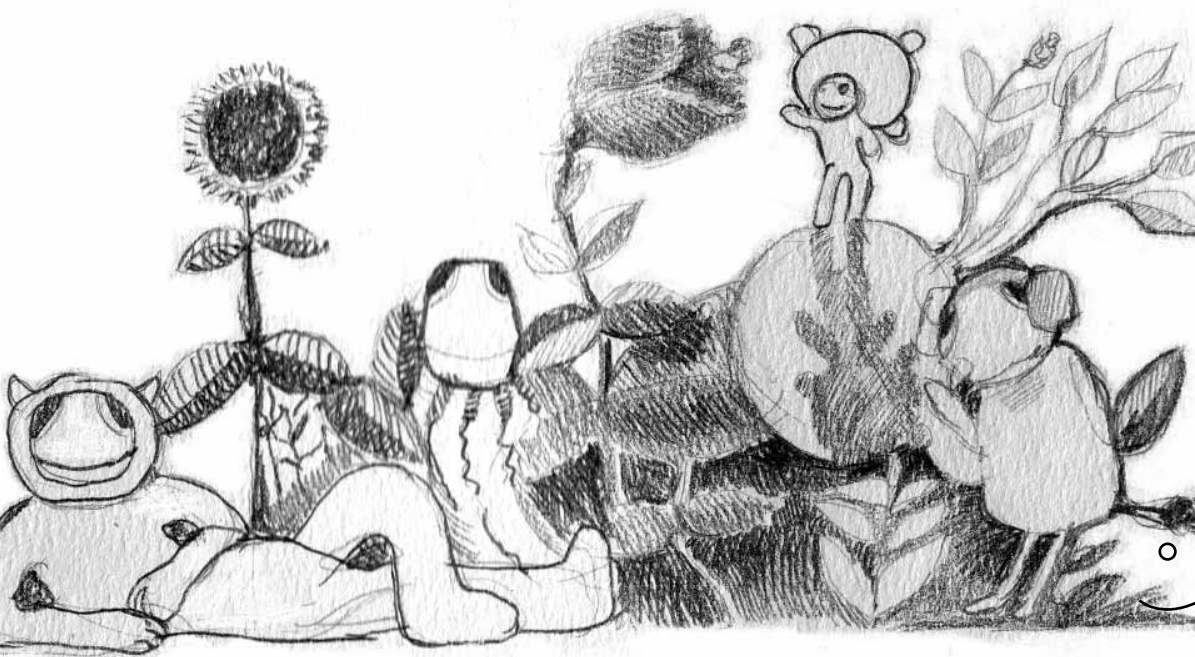
Paavo Piik: 65

Brita Melts: 67

Greta Tamošiunaite: 71

Karin Kiisk: 74

Martin Rits: 76

järgmises numbris:

Edvin Aedma, Epp Ollino, Mihkel Truman
Raimond Tunnel, Agne Tamm

PS! Kevad on

värskete alguste
aeg. Õige hetk
uuteks mõteteks,
salapäraseks
tunneteks,
ootamatuteks
teadmisteks... ja
oskuseks kõik see
veelgi paremateks
tekstideks
vormida. Noored
autorid, aprillis on põhjust
tähelepanelik olla!

Värskete Rõhu kaaned on trükitud FSC-sertifitseeritud paberile RePrint ja sisu 100% ümbertöödeldud paberile Cyclus Offset looduslike õlide ja vaikude baasil valmistatud värvidega © Triip.

www.va.ee

